Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
PAOLA MENGOZZIHO
přednesené dne 19. září 2013 [1]

**Spojené věci C-247/11 P a C-253/11 P**

**Areva SA (C-247/11 P),**
**Alstom SA,**
**T&D Holding SA, dříve Areva T&D Holding SA,**
**Alstom Grid SAS, dříve Areva T&D SA,**
**Alstom Grid AG, dříve Areva T&D AG (C-253/11 P)**
**proti**

**Evropské komisi**

„Kasační opravný prostředek — Hospodářská soutěž — Kartelové dohody — Trh projektů týkajících se plynem izolovaných spínacích přístrojů — Povinnost uvést odůvodnění — Porušení práva na obhajobu — Přičitatelnost protiprávního jednání — Společná a nerozdílná odpovědnost za zaplacení pokuty — ‚Faktická' solidarita — Zásady proporcionality a rovného zacházení — Právo na účinný procesní prostředek"

1. Předmětem projednávaných spojených věcí jsou dva kasační opravné prostředky podané ve věci C-247/11 P, společností Areva SA (dále jen „Areva") a ve věci C-253/11 P společností Alstom SA (dále jen „Alstom") a jejich dceřinými společnostmi T&D Holding SA, dříve Areva T&D Holding SA, Alstom Grid SAS, dříve Areva T&D SA, a Alstom Grid AG, dříve Areva T&D AG (všechny tyto společnosti společně budou dále označeny rovněž jako „navrhovatelky"). Oba kasační opravné prostředky směřují proti rozsudku Tribunálu Evropské unie ze dne 3. března 2011, Areva a další v. Komise (dále jen „napadený rozsudek") [2]. V tomto rozsudku Tribunál na jedné straně částečně zrušil rozhodnutí C (2006) 6762 final (dále jen „sporné rozhodnutí") [3], v němž Evropská komise po zjištění existence protisoutěžní kartelové dohody v oblasti plynem izolovaných spínacích přístrojů (dále jen „PISP") [4] potrestala podniky, které se kartelové dohody zúčastnily, a na druhé straně změnila pokuty uložené Komisí společnostem, které podaly projednávané kasační opravné prostředky.

2. Toto stanovisko předkládám současně se stanoviskem ve spojených věcech C-231/11 P, C-232/11 P a C-233/11 P, Komise v. Siemens Österreich a další [5], které se týkají téže kartelové dohody a téhož rozhodnutí Komise. Vzhledem k tomu, že se některé otázky, které vznikají v projednávaných případech, alespoň částečně shodují s otázkami analyzovanými v uvedených případech, dovolím si, kdykoli to bude vhodné, odkázat na příslušné body mého stanoviska v těchto věcech.

1 — Původní jazyk: francouzština.

2 — T-117/07 a T-121/07 (Sb. rozh. s. II-633).

3 — Rozhodnutí Komise C (2006) 6762 final ze dne 24. ledna 2007 v řízení podle článku 81 ES a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/F/38.899 – Plynem izolované spínací přístroje) (dále jen „rozhodnutí PISP")

4 — PISP slouží ke kontrole toku energie v elektrických rozvodných sítích. Jedná se o silnoproudá zařízení používaná jako hlavní prvek pro elektrické rozvodny dodávané na klíč. Viz body 2 až 5 napadeného rozhodnutí.

5 — Tyto tři kasační opravné prostředky v těchto věcech se týkají rozsudku Tribunálu ze dne 3. března 2011, Siemens Österreich a další v. Komise (T-122/07 až T-124/07, Sb. rozh. s. II-793).

## I – Skutkový stav

### A – *Účastnice řízení podávající kasační opravný prostředek*

3. Areva, navrhovatelka ve věci C-247/11 P, je mateřskou společností skupiny společností působících v oblasti jaderné energetiky.

4. Alstom, první navrhovatelka ve věci C-253/11 P, je mateřskou společností průmyslové skupiny působící v různých odvětvích, včetně, mimo jiné, přenosu a distribuce elektřiny (dále jen „odvětví T&D“ ).

5. Veškeré činnosti skupiny Alstom v odvětví T&D byly dne 8. ledna 2004 prodány skupině Areva, jejíž mateřskou společností je Areva. Pro období od 9. ledna do 11. května 2004 (datum ukončení protiprávního jednání zjištěného Komisí v napadeném rozhodnutí) byly činnosti skupiny Areva v odvětví PISP vedeny společnostmi Areva T&D SA a Areva T&D AG [6], dceřinými společnosti stoprocentně vlastněnými společností Areva T&D Holding SA, která sama byla stoprocentně vlastněna společností Areva (dále jen společně „bývalé dceřiné společnosti společnosti Areva“).

6. Dne 7. června 2010 po definitivním ukončení ústní části řízení před Tribunálem, prodala Areva všechny své činnosti v odvětví T&D. Zvláště Alstom převzala činnosti přenosu. Po této akvizici Areva T&D Holding SA změnila jméno na T&D Holding SA – což je druhá navrhovatelka ve věci C-253/11 P – ze společnosti Areva T&D SA se stala Alstom Grid SAS – třetí navrhovatelka ve věci C-253/11 P – a Areva T&D AG se stala společností Alstom Grid AG – čtvrtou navrhovatelkou ve věci C-253/11 P. Alstom a její současné dceřiné společnosti T&D Holding SA, Alstom Grid SAS a Alstom Grid AG, navrhovatelky ve věci C-253/11 P, budou dále souhrnně označovány rovněž jako „společnosti skupiny Alstom“.

### B – *Sporné rozhodnutí a napadený rozsudek*

7. Dne 24. ledna 2007 přijala Komise sporné rozhodnutí, ve kterém konstatovala existenci kartelové dohody v odvětví PISP, ve které se zúčastněné podniky dohodly mimo jiné na rozdělení trhů na celosvětové úrovni [7], na stanovení cen a výměně citlivých informací. Komise rovněž konstatovala, že kartelová dohoda trvala od 15. dubna 1988 do 11. května 2004. Zvláště konstatovala odpovědnost navrhovatelek v projednávaných věcech [8], a v důsledku toho jim uložila pokuty [9].

6 — Areva T&D SA odpovídá společnosti Alstom T&D SA a pro účely tohoto řízení, Areva T&D AG odpovídá společnosti Alstom T&D AG (viz body 21 a 23 odůvodnění sporného rozhodnutí a bod 59 napadeného rozsudku). Před prodejem činností skupiny Alstom v odvětví T&D dne 8. ledna 2004, se tyto dvě společnosti podílely na protiprávním jednání zjištěném ve sporném rozhodnutí v rámci skupiny Alstom (viz bod 331 odůvodnění sporného rozhodnutí).

7 — Zvláště z bodů 29 až 32 napadeného rozsudku vyplývá, že podniky, které se účastnily kartelové dohody, mimo jiné koordinovaly podle smluvených pravidel přidělování projektů PISP na celosvětové úrovni, s výjimkou některých trhů, aby zejména zachovaly kvóty, které ve velké míře odrážely jejich odhadované historické podíly na trhu.

8 — Konkrétně z čl. 1 písm. b), c), d) a f) sporného rozhodnutí vyplývá, že Komise konstatovala účast společnosti Alstom na protiprávním jednání v období od 15. dubna 1988 do 8. ledna 2004, společností Areva a Areva T&D Holding SA (nyní T&D Holding SA) v období od 9. ledna do 11. května 2004, společnosti Areva T&D AG v období od 22. prosince 2003 do 11. května 2004 a společnosti Areva T&D SA v období od 7. prosince 1992 do 11. května 2004.

9 — Konkrétně byla společnosti Alstom v čl. 2 písm. b) sporného rozhodnutí uložena pokuta na individuálním základě ve výši 11 475 000 eur. Článek 2 písm. c) téhož rozhodnutí stanoví, že společnosti Alstom se ukládá pokuta ve výši 53 550 000 eur, společně a nerozdílně se společností Areva T&D SA, a že z částky pokuty uložené společnosti Areva T&D SA má být 25 500 000 eur zaplaceno společně a nerozdílně se společnostmi Areva, Areva T&D Holding SA a Areva T&D AG.

8. Navrhovatelky podaly proti spornému rozhodnutí žalobu k Tribunálu, který dne 3. března 2011 vydal napadený rozsudek. V napadeném rozsudku Tribunál částečně zrušil sporné rozhodnutí[10] a poté při výkonu své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci uložil za zjištěná protiprávní jednání následující pokuty:

— Alstom: 10 327 500 eur;

— Alstom: 48 195 000 eur solidárně se společností Areva T & D SA, přičemž 20 400 000 eur z částky dlužné společností Areva T&D SA zaplatí posledně uvedená společnost solidárně se společnostmi Areva T&D AG, Areva a Areva T&D Holding SA[11].

9. Ve zbývající části Tribunál žalobu zamítl.

## II – Řízení u Soudního dvora a návrhová žádání účastníků řízení

10. Návrhem došlým kanceláři Soudního dvora dne 24. května 2011 podala Areva kasační opravný prostředek ve věci C-247/11 P. Návrhem došlým kanceláři Soudního dvora dne 25. května 2011 podaly společnosti skupiny Alstom kasační opravný prostředek ve věci C-253/11 P. Jak Areva, tak společnosti skupiny Alstom navrhují, aby Soudní dvůr napadený rozsudek zrušil. V případě, že Soudní dvůr bude mít za to, že stav řízení umožňuje vydání konečného rozhodnutí ve věci, navrhují zrušit čl. 1 písm. c) a čl. 2 písm. c) a čl. 1 písm. b), d), e), f) a čl. 2 písm. b) a c) sporného rozhodnutí, a podpůrně podstatně snížit pokutu jim uloženou, jakož i uložit Komisi náhradu nákladů řízení. V případě, že Soudní dvůr bude mít za to, že stav řízení neumožňuje vydání konečného rozhodnutí ve věci, navrhovatelky navrhují, vrácení věci jinému senátu Tribunálu, a konstatování, že o nákladech řízení bude rozhodnuto později. Komise navrhuje, aby Soudní dvůr zamítl kasační opravné prostředky a uložil navrhovatelkám náhradu nákladů řízení.

11. Usnesením ze dne 20. července 2011 předseda Soudního dvora nařídil spojení věcí C-247/11 P a C-253/11 P pro účely písemné a ústní části řízení, jakož i pro účely rozsudku.

12. Před Soudním dvorem podaly účastnice řízení písemná vyjádření a na jednání dne 2. května 2013 ústní vyjádření.

## III – Analýza kasačních opravných prostředků

13. Na podporu svých návrhových žádání Areva ve věci C-247/11 P uvádí čtyři důvody kasačního opravného prostředku a společnosti skupiny Alstom ve věci C-253/11 P pět důvodů kasačního opravného prostředku. Analýza by měla začít prvním důvodem kasačního opravného prostředku vzneseným posledně uvedenými navrhovatelkami.

10 — V napadeném rozsudku Tribunál zrušil čl. 2 písm. b) a c) sporného rozhodnutí, přičemž konstatoval, že Komise porušila zásadu proporcionality a zásadu rovného zacházení a zákazu diskriminace ve vztahu ke zvýšení základní částky pokut uložených na základě přitěžující okolnosti vycházející z vůdčí role v protiprávním jednání. Viz konkrétně bod 317 napadeného rozsudku.

11 — Viz bod 323 napadeného rozsudku a bod 3 výroku.

A – *K prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku, vycházejícímu z porušení článku 296 SFEU*

14. V rámci prvního důvodu kasačního opravného prostředku, který je rozdělen do dvou částí, společnosti skupiny Alstom tvrdí, že Tribunál tím, že rozhodl, že sporné rozhodnutí je dostatečně odůvodněno, porušil článek 296 SFEU [12]. První část tohoto důvodu se týká odůvodnění napadeného rozhodnutí, pokud jde o skutečnost, že společnosti Alstom byla přičtena odpovědnost za protiprávní jednání v období od 7. prosince 1992 do 8. ledna 2004, jakožto mateřské společnosti Alstom T&D SA a Alstom T&D AG [13]. Druhá část se týká odůvodnění v uvedeném rozhodnutí stran uložení solidární pokuty společnostem Alstom a Areva T& D SA.

1. K první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom

a) Argumenty účastnic řízení

15. V první části prvního žalobního důvodu, který se týká bodů 90 až 99 napadeného rozsudku, společnosti skupiny Alstom v podstatě tvrdí, že Tribunál měl sankcionovat nedostatečné odůvodnění, jímž je stiženo sporné rozhodnutí v rozsahu, v němž Komise v tomto rozhodnutí neodpověděla na argumenty a důkazy předložené společností Alstom v bodech 90 až 150 své odpovědi na oznámení námitek, směřující k prokázání toho, že navzdory domněnce výkonu rozhodujícího vlivu společnosti Alstom na své dceřiné společnosti (dále nazýván rovněž jako „domněnka na základě kapitálu“), tyto společnosti určovaly v období trvání protiprávního jednání své chování na trhu nezávisle na své mateřské společnosti. Napadené rozhodnutí podle nich neposkytuje žádné odůvodnění, které by umožnilo pochopit, proč důkazy předložené společností Alstom nemají důkazní hodnotu, ačkoli se jedná o důkazy podstatné pro strukturu uvedeného rozhodnutí, jejichž odmítnutí by vyžadovalo zvláště podrobné a pečlivé odůvodnění.

16. Společnosti skupiny Alstom kromě toho tvrdí, že Tribunál zkreslil sporné rozhodnutí, zejména v bodě 95 napadeného rozsudku, jelikož body 345 až 347 odůvodnění uvedeného rozhodnutí nijak neprovádějí syntézu bodů 90 až 150 odpovědi na oznámení námitek. Mimoto se Tribunál rovněž údajně spokojil se skutečností, že Komise odmítla důkazy předložené společností Alstom, vycházejíc z důkazů poskytnutých třetí osobou, a to společností Areva.

17. Komise navrhuje zamítnutí argumentů společností skupiny Alstom.

b) Analýza

18. Nejprve je třeba připomenout, že povinnost odůvodnění stanovená v článku 296 SFEU představuje podstatnou formální náležitost, která musí být odlišena od otázky opodstatněnosti odůvodnění, která spadá pod posouzení meritorní legality sporného aktu [14].

12 — Je třeba uvést, že i když v rámci projednávaného důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom uvádějí zejména výhradu vycházející z porušení článku 296 SFEU, použije se v projednávané věci článek 253 ES, jelikož sporné rozhodnutí bylo přijato před vstupem Lisabonské smlouvy v platnost. Je to však nepodstatné, neboť odůvodnění unijních aktů dotčených v projednávané věci nepodléhá v rámci článku 253 ES právním požadavkům odlišným od těch, které platí v rámci čl. 296 druhého pododstavce SFEU. Tuto výtku je tedy třeba chápat v tom smyslu, že se týká zejména porušení článku 253 Smlouvy o ES. Viz v tomto ohledu rozsudek ze dne 11. července 2013, Ziegler v. Komise (C-439/11 P, bod 113). Avšak tam, kde se to projednávaného případu netýká, budu v tomto stanovisku odkazovat na nové číslování Smlouvy, tedy na článek 296 SFEU.

13 — Které byly změněny takto: Areva T&D SA (nyní Alstom Grid SAS) a Areva T&D AG (nyní Alstom Grid AG). Viz bod 6, jakož i poznámka pod čarou 6 tohoto stanoviska.

14 — Viz zejména rozsudky ze dne 29. září 2011, Elf Aquitaine v. Komise (C-521/09 P, Sb. rozh. s. I-8947, bod 146 a citovaná judikatura), a výše uvedený rozsudek Ziegler v. Komise (bod 114 a citovaná judikatura).

19. Z tohoto hlediska na jedné straně musí být odůvodnění vyžadované článkem 296 ES přizpůsobeno povaze dotčeného aktu a musejí z něho jasně a jednoznačně vyplývat úvahy orgánu, jenž akt vydal, tak aby se zúčastněné osoby mohly seznámit s důvody, které vedly k přijetí opatření, a příslušný soud mohl vykonávat svůj přezkum. Zejména pokud jde o odůvodnění individuálních rozhodnutí, je cílem povinnosti uvést odůvodnění takových rozhodnutí, kromě umožnění soudního přezkumu, poskytnout dotyčné osobě dostatečné údaje pro zjištění, zda je rozhodnutí případně stiženo vadou umožňující zpochybnění jeho platnosti [15].

20. Na druhé straně musí být požadavek uvést odůvodnění posuzován v závislosti na okolnostech projednávaného případu, a to zejména v závislosti na obsahu dotčeného aktu, povaze dovolávaných důvodů a zájmu, který mohou mít osoby, kterým je akt určen, nebo jiné osoby, kterých se akt bezprostředně a osobně dotýká, na získání vysvětlení. Není požadováno, aby odůvodnění vylíčilo všechny relevantní skutkové a právní okolnosti, jelikož otázka, zda odůvodnění aktu splňuje požadavky článku 296 SFEU, musí být posuzována nejen s ohledem na jeho znění, ale také s ohledem na jeho kontext, jakož i s ohledem na všechna právní pravidla upravující dotčenou oblast [16].

21. Komise je sice na základě článku 296 SFEU povinna odůvodnit svá rozhodnutí uvedením skutkových a právních okolností, na nichž závisí odůvodnění rozhodnutí a právní úvahy, které ji vedly k jeho přijetí, avšak toto ustanovení nepožaduje, aby Komise projednávala všechny skutkové a právní okolnosti, které byly probírány v průběhu správního řízení [17].

22. Zvláště pokud je rozhodnutí uplatňující unijní normy hospodářské soutěže určeno více osobám a týká se otázky přičitatelnosti protiprávního jednání, jako je tomu v projednávaném případě, musí obsahovat dostatečné odůvodnění ve vztahu ke každé z osob, jimž je určeno, a zejména ve vztahu k těm z nich, které podle uvedeného rozhodnutí musejí nést odpovědnost za uvedené protiprávní jednání. Takové rozhodnutí týkající se mateřské společnosti, jež je činěna odpovědnou za protiprávní jednání své dceřiné společnosti, tak musí v zásadě obsahovat podrobný popis důvodů, které mohou odůvodnit přičitatelnost protiprávního jednání této společnosti [18].

23. Pokud jde konkrétně o rozhodnutí Komise, které se vzhledem k některým adresátům *výlučně* opírá o domněnku skutečného výkonu rozhodujícího vlivu, má Komise každopádně povinnost uvést patřičným způsobem důvody, ze kterých tvrzené skutkové a právní okolnosti nestačily k vyvrácení domněnky skutečného výkonu rozhodujícího vlivu, jinak by se tato domněnka stala fakticky nevyvratitelnou [19].

24. V projednávaném případě je třeba nejprve uvést, že, jak výslovně vyplývá z bodu 349 odůvodnění sporného rozhodnutí a bodu 91 napadeného rozsudku, Komise za účelem určení odpovědnosti společnosti Alstom, vycházela z domněnky výkonu rozhodujícího vlivu, aniž by však odmítla posoudit některé další relevantní faktory, které uvedla v bodech 350 až 356 odůvodnění uvedeného rozhodnutí. Za účelem určení odpovědnosti společnosti Alstom, tedy Komise nevycházela *výlučně* z domněnky výkonu rozhodujícího vlivu, ale spíše použila spojení této domněnky s jinými důkazy [20].

15 — Viz zejména výše uvedený rozsudek Ziegler v. Komise (bod 115 a citovaná judikatura).

16 — Viz zejména výše uvedené rozsudky Elf Aquitaine v. Komise (bod 150 a citovaná judikatura), jakož i Ziegler v. Komise (bod 116).

17 — Rozsudek ze dne 18. září 2003, Volkswagen v. Komise (C-338/00 P, Recueil, s. I-9189, bod 127 a citovaná judikatura).

18 — Viz výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise (body 151 a 152), a rozsudek ze dne 19. července 2012, Alliance One International a Standard Commercial Tobacco v. Komise a Komise v. Alliance One International a další (C-628/10 P a C-14/11 P, bod 75).

19 — Viz výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise (bod 153), a usnesení ze dne 13. září 2012, Total a Elf Aquitaine v. Komise (C-495/11 P, bod 49). Zdůrazněno autorem tohoto stanoviska. Povinnost Komise odůvodňovat svá rozhodnutí v tomto ohledu plyne zejména z vyvratitelnosti uvedené domněnky, jejíž vyvrácení by od dotčených osob vyžadovalo, aby podaly důkaz o hospodářských, organizačních a právních vztazích mezi dotčenými společnostmi.

20 — Viz výše uvedený rozsudek Alliance One International a Standard Commercial Tobacco v. Komise a Komise v. Alliance One International a další (bod 49), a stanovisko generální advokátky Sharpston přednesené 30. května 2013 ve věci Kendrion v. Komise (C-50/12 P, bod 43), probíhající před Soudním dvorem.

25. Konkrétně Komise v uvedených bodech odůvodnění sporného rozhodnutí mimo jiné uvedla, že struktura fungování skupiny, jejíž mateřskou společností je Alstom, je organizována takovým způsobem, že manažeři vykonávající rozhodující vliv na činnosti dceřiných společností v oblasti PISP podávali zprávy společnosti Alstom [21]. Uvedla rovněž, že v několika případech došlo k souběhu funkcí mezi manažery mateřské společnosti a jejích dceřiných společností, jako v případě nejvyššího manažera odvětví T&D, který jistě vykonával rozhodující vliv na činnosti skupiny v oblasti PISP a který byl členem výkonného výboru společnosti Alstom [22]. Komise dále uvedla, že spis obsahoval důkazy o tom, že osoby identifikované v rámci kartelové dohody jako zástupci skupiny Alstom mohly pravidelně právně zavazovat mateřskou společnost [23]. Dále měla Komise za to, že s ohledem na vysokou pokutu, která byla společnosti Alstom uložena ze strany Conseil de la concurrence français v roce 1988, je málo pravděpodobné, že by odpovědnost za porušení pravidel hospodářské soutěže nebyla shledána podstatným rizikem ze strany manažerů mateřské společnosti [24]. Komise také uvedla, že mateřská společnost schvalovala návrhy nabídek týkajících se rozvoden PISP přesahujících určitou prahovou hodnotu nebo obsahujících podstatná rizika pro skupinu [25].

26. Ve světle úvah uvedených ve sporném rozhodnutí, nevidím možnost, jak by bylo možné tvrdit, jak uvádějí společnosti skupiny Alstom, že Tribunál měl Komisi vytknout, že neposkytla podrobné odůvodnění v souladu s požadavky judikatury uvedené v bodech 18 až 23, pokud jde o přičtení odpovědnosti za dotčené protiprávní jednání společnosti Alstom.

27. Před Komisí společnost Alstom předložila řadu argumentů s cílem prokázat neexistenci jejího výkonu rozhodujícího vlivu na své dceřiné společnosti [26]. V tomto ohledu je pravda, jak tvrdí společnosti skupiny Alstom a jak ostatně Tribunál připouští v bodě 98 napadeného rozsudku, že ze sporného rozhodnutí výslovně nevyplývá, že Komise jednotlivě posoudila všechny argumenty vznesené před ní společností Alstom.

28. Z uvedeného rozhodnutí však vyplývá, že Komise vědoma si těchto argumentů je celkově posoudila [27], a jak vyplývá z bodu 25 výše, podrobně uvedla důvody, které ji společně s domněnkou na základě kapitálu vedly k závěru, že Alstom vykonávala rozhodující vliv na své dceřiné společnosti.

21 — Bod 353 odůvodnění sporného rozhodnutí.

22 — Bod 355 odůvodnění sporného rozhodnutí.

23 — Bod 355 odůvodnění sporného rozhodnutí.

24 — Bod 351 odůvodnění sporného rozhodnutí.

25 — Bod 350 odůvodnění sporného rozhodnutí.

26 — V bodech 90 až 150 odpovědi na oznámení námitek, Alstom zvláště uvedla argumenty, pokud jde o: i) decentralizovanou strukturu skupiny a autonomii odvětví T&D; ii) vnitřní fungování a přijímání rozhodnutí v rámci odvětví T&D; iii) omezený předmět činnosti společnosti Alstom; iv) nedostatek obchodního vlivu Alstom na nabídky právních entit v odvětví T&D; v) neexistenci jakékoli diskuse o obchodní politice v odvětví T&D v rámci výkonného výboru společnosti Alstom a konečně vi) skutečnost, že protiprávní jednání pokračovala po prodeji činností T&D ve prospěch společnosti Areva.

27 — Vzhledem k výše uvedené judikatuře sice není nezbytné zde provést důkladnou srovnávací analýzu mezi argumenty předloženými v odpovědi na oznámení námitek (viz předchozí poznámka pod čarou), a sporným rozhodnutím, avšak je třeba poznamenat, že argument vycházející z organizační struktury skupiny a autonomie odvětví T&D je zmíněn v bodě 347 odůvodnění sporného rozhodnutí a odmítnut v bodech 353 až 355 uvedeného rozhodnutí. Odkazy na otázku týkající se vnitřního fungování a přijímání rozhodnutí v odvětví T&D jsou obsaženy jak v bodě 346 (schvalování návrhů nabídek), tak v bodě 347 (dodržování některých rozhodnutí mateřské společnosti). Pokud jde o argument vycházející ze skutečnosti, že s ohledem na skutečnost, že předmět činnosti společnosti Alstom je omezen na držení a správu obchodních podílů, tato společnost nemohla být činná v odvětví PISP, není za okolností projednávaného případu relevantní, a proto mohl být Komisí implicitně odmítnut, jelikož zaprvé skutečnost, že mateřská společnost není činná na trhu dotčeném protiprávním jednáním, není rozhodující pro účely výkonu rozhodujícího vlivu (v tomto smyslu viz rozsudek Tribunálu ze dne 30. září 2009, Arkema v. Komise, T-168/05), a zadruhé, že k přičtení protiprávního jednání, kterého se dopustila dceřiná společnost, osobě, jež na ni má rozhodující vliv, může dojít i v případě, že osoba nevykonává vlastní hospodářskou činnost (rozsudek ze dne 11. července 2013, Komise v. Stichting Administratiekantoor Portielje, C-440/11 P, body 43 a 44). Stejně tak, pokud jde o argumenty vycházející z údajné neexistence vlivu na obchodní politiku dceřiných společnosti (a neexistence diskuse o ní), je třeba uvést na jedné straně, že otázka, zda s ohledem na své chování na trhu je dceřiná společnost pod rozhodujícím vlivem mateřské společnosti nezávisí pouze na tom, kdo určuje její obchodní politiku v úzkém slova smyslu (v tomto ohledu viz bod 109 a judikaturu citovanou ve stanovisku generální advokátky Kokott předneseném dne 18. dubna 2013 ve věci Schindler Holding a další v. Komise, v níž byl vydán rozsudek ze dne 18. července 2013, C-501/11 P), a na druhé straně že se Komise v projednávaném případě domnívala, že všechny okolnosti týkající se hospodářských, organizačních a právních vazeb, spojující mateřskou společnost a její dceřiné společnosti, jsou dostačující k prokázání jejího vlivu na chování dceřiných společností na trhu.

29. V tomto ohledu jsem již v bodech 19 až 21 výše uvedl, že podle judikatury, není Komise k tomu, aby byla splněna povinnost uvést odůvodnění, povinna konkrétně uvést všechny argumenty vznesené účastníky řízení v průběhu správního řízení za předpokladu, že odůvodnění dostatečně umožňuje zúčastněným osobám seznámit se s důvody, které vedly k přijetí opatření, a, zejména v případě mateřské společnosti, která je činěna odpovědnou za protiprávní jednání své dceřiné společnosti, za předpokladu, že obsahuje podrobný popis důvodů, které mohou odůvodnit přičitatelnost protiprávního jednání této společnosti.

30. Obecně je jistě žádoucí, aby Komise strukturovaně a podrobně uvedla argumenty a skutkové a právní okolnosti předložené stranami v průběhu správního řízení, zejména ty, které byly předloženy k prokázání neexistence rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na dceřinou společnost. Nicméně v takovém případě, jako je projednávaný případ, ve kterém Komise pro přičtení odpovědnosti mateřské společnosti za protiprávní jednání nevycházela *výlučně* z domněnky na základě kapitálu, ale výslovně vzala v úvahu další relevantní faktory, se domnívám, že je možné zkoumat a hodnotit argumenty a důkazy obecně – podobně jak to učinila v projednávaném případě – za předpokladu, že odůvodnění aktu zúčastněné osobě, totiž mateřské společnosti, dostatečně umožňuje, aby se mohla seznámit s důvody konečného rozhodnutí, tedy rozhodnutí přičíst jí odpovědnost za protiprávní jednání v projednávané věci.

31. Dále uvádím, že společnosti skupiny Alstom nevysvětlily, do jaké míry jim údajně chybné odůvodnění sporného rozhodnutí bránilo v účinném hájení práv před Tribunálem nebo Tribunálu ve výkonu přezkumu. Naopak, podrobný přezkum argumentů Alstom směřujících k vyvrácení domněnky rozhodujícího vlivu provedený Tribunálem v bodech 93 až 97 napadeného rozsudku spíše dokazuje, že Alstom mohla účinně hájit svá práva před Tribunálem a že Tribunál mohl vykonat svůj přezkum sporného rozhodnutí [28].

32. Ve světle předcházejících úvah se domnívám, že Tribunál respektoval rozsah povinnosti Komise uvést odůvodnění, jak ji stanovila judikatura, a nedopustil se nesprávného právního posouzení, když se domníval, že sporné rozhodnutí je dostatečně odůvodněno, pokud jde o přičtení odpovědnosti společnosti Alstom za účast na protiprávním jednání v období od 7. prosince 1992 do 8. ledna 2004. Tento závěr nemůže být zpochybněn ostatními argumenty předloženými společnostmi skupiny Alstom.

33. Pokud jde o výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise, na který odkazují společnosti skupiny Alstom, ve kterém Soudní dvůr zrušil rozsudek Tribunálu z důvodu nezohlednění povinnosti Komise uvést odůvodnění, stačí uvést, že na rozdíl od situace ve věci, ve které byl vydán uvedený rozsudek, se společnosti skupiny Alstom v projednávané věci nemusely vypořádat s prvním rozhodnutím Komise, ve kterém Komise, měníc svůj obvyklý přístup, vycházela pouze z domněnky rozhodujícího vlivu vykonávaného mateřskou společností na dceřinou společnost, aby mateřské společnosti přičetla protiprávní jednání. Nemohou se proto v projednávané věci opírat o řešení přijaté v uvedeném rozsudku.

34. Pokud jde o výtku, podle které Tribunál tím, že v bodě 95 napadeného rozsudku tvrdil, že body 345 až 347 odůvodnění sporného rozhodnutí představují souhrn argumentů vznesených společností Alstom v bodech 90 až 150 její odpovědi na oznámení námitek, zkreslil sporné rozhodnutí, je podle mého názoru neúčinná a každopádně neopodstatněná. Je neúčinná, protože i kdyby se v tomto ohledu Tribunál dopustil pochybení, nijak by to neoslabilo konstatování vyplývající z výše uvedených bodů, podle kterého Komise právně dostačujícím způsobem odůvodnila přičtení odpovědnosti za protiprávní jednání společnosti Alstom. Je neopodstatněná, protože ve skutečnosti se Komise zabývala podstatou argumentů vznesených před ní společností Alstom [29], jak jsem již uvedl.

28 — Usnesení ze dne 7. února 2012, Total a Elf Aquitaine v. Komise (C-421/11 P, bod 57), a výše uvedené usnesení ze dne 13. září 2012, Total a Elf Aquitaine v. Komise (bod 50).

29 — Viz body 26 a 27 výše.

35. Pokud jde o argument vycházející z toho, že Komise vycházela z důkazů poskytnutých třetí osobou, neexistuje žádné ustanovení unijního práva, které by Komisi bránilo použít, samozřejmě při dodržení práva na obhajobu, takové důkazy, pokud jsou relevantní. Zdá se mi zjevné, že jelikož Areva od společnosti Alstom koupila dceřiné společnosti, které se podílely na kartelové dohodě, mohla Areva mít relevantní informace o fungování těchto dceřiných společností v období před prodejem. Kromě toho společnosti skupiny Alstom nespecifikují, které důkazy zpochybňují, a tím méně uplatňují zkreslení důkazů.

36. Ze všech předcházejících úvah vyplývá, že první část prvního důvodu kasačního opravného prostředku musí být zamítnuta.

2. K druhé části prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom

37. Ve druhé části prvního důvodu kasačního opravného prostředku, která se týká bodu 200 napadeného rozsudku, společnosti skupiny Alstom tvrdí, že Tribunál rozhodl, že Komise byla oprávněna neuvést důvody, ze kterých může být dvěma společnostem, které netvoří hospodářskou entitu k datu přijetí rozhodnutí, uložena pokuta společně a nerozdílně. Zvláště Tribunálu vyčítají, že Komisi v uvedeném bodě 200 nekritizoval za to, že konkrétně neodůvodnila skutečnost, že společnostem Alstom a Areva T&D SA (nyní Alstom Grid SAS), společné a nerozdílné uložila zaplacení pokuty, ačkoli tyto společnosti v okamžiku přijetí sporného rozhodnutí již nepředstavovaly jeden podnik.

38. V tomto ohledu se domnívám, že v projednávané věci Tribunál mohl, aniž by se dopustil nesprávného právního posouzení, nekritizovat Komisi za to, že zvláště neodůvodnila rozhodnutí uložit společně a nerozdílně pokutu společnostem Alstom a Areva T&D SA za období, ve kterém tvořily jediný podnik.

39. Již jsem v bodech 20 a 21 výše uvedl, že podle judikatury článek 296 SFEU nevyžaduje, aby Komise projednávala všechny skutkové a právní okolnosti, které byly probírány v průběhu správního řízení [30]. Na druhé straně Komisi podle judikatury přísluší výslovně rozvinout své úvahy [31], ačkoli lze rozhodnutí Komise navazující na ustálenou rozhodovací praxi odůvodnit souhrnně, pokud jde rozhodnutí jdoucí významně nad rámec dřívějších rozhodnutí.

40. Nicméně na rozdíl od toho, co tvrdí společnosti skupiny Alstom, se uložení společné a nerozdílné pokuty dceřiné společnosti, která se podílela na protiprávním jednání, a bývalé mateřské společnosti za období protiprávního jednání, ve kterém obě společnosti tvořily jediný podnik ve smyslu práva hospodářské soutěže, neliší od předchozí praxe Komise a nebylo v judikatuře zpochybněno [32].

30 — Viz výše uvedený rozsudek Volkswagen v. Komise (bod 127 a citovaná judikatura).

31 — Viz výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise (bod 155).

32 — V mnoha případech Tribunál potvrdil pokutu uloženou společně a nerozdílně mateřské společnosti a její bývalé dceřiné společnosti, i když v době přijetí rozhodnutí již netvořily jedinou hospodářskou entitu. Viz zejména rozsudky Tribunálu ze dne 15. června 2005, Tokai Carbon a další v. Komise (T-71/03 , T-74/03, T-87/03 a T-91/03, body 58 až 82, 387, 391 až 393 a bod 3 výroku, pokud jde o společnou a nerozdílnou odpovědnost dceřiné společnosti Intech EDM BV s její bývalou mateřskou společností Intech EDM AG), ze dne 13. září 2010, Trioplast Industrier v. Komise (T-40/06, Sb. rozh. s. II-4893, body. 2, 74, 173 a výrok, pokud jde o společnou a nerozdílnou odpovědnost dceřiné společnosti Trioplast Witenheim s jejími postupnými mateřskými společnostmi FLS a Trioplast Industrier, dále jen „rozsudek Trioplast“), ze dne 24. března 2011, IBP a International Building Products France v. Komise (T-384/06, Sb. rozh. s. II-1177, bod 13 a výrok, pokud jde o společnou a nerozdílnou odpovědnost IBP France s jejími bývalými mateřskými společnostmi Delta a AFC), ze dne 24. března 2011, IMI a další v. Komise (T-378/06, body 4, 14 a výrok, pokud jde o společnou a nerozdílnou odpovědnost dceřiných společností Aquatis a Simplex s jejich bývalou mateřskou společností IMI), a ze dne 24. března 2011, Tomkins v. Komise (T-382/06, Sb. rozh. s. II-1157, body 3, 55 až 59 a bod 2 výroku, co se týče společné a nerozdílné odpovědnosti společnosti Pegler s její bývalou mateřskou společnosti Tomkins).

41. Tato praxe je založena na úvaze, že jelikož společnosti po určité období představovaly podle práva hospodářské soutěže jeden podnik, který porušil pravidla hospodářské soutěže, může jim Komise za protiprávní jednání spáchané v tomto období uložit pokutu společně a nerozdílně [33]. Aniž jsou dotčeny úvahy, které uvedu v bodě 155 a následujících, v rámci analýzy čtvrtého důvodu společností skupiny Alstom, uvádím, že skutečnost, že v době přijetí rozhodnutí Komise uvedené společnosti již netvořily jednotnou hospodářskou entitu, není okolností, která sama o sobě brání [34] uložit jim solidární pokutu jakožto subjektům, které mohou být považovány za společně odpovědné za jednání podniku, jehož byly součástí [35].

42. Za těchto okolností vzhledem k poskytnutí právně dostačujícího odůvodnění rozhodnutí přičíst mateřské společnosti odpovědnost za protiprávní jednání, jak vyplývá z analýzy první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku, se domnívám, že v projednávané věci nelze Komisi vytýkat, že neposkytla zvláštní odůvodnění uložit pokutu společně a nerozdílně uvedené společnosti a její dceřiné společnosti, která se na kartelové dohodě přímo podílela, ačkoli dotčené společnosti v okamžiku přijetí sporného rozhodnutí již netvořily jednotnou hospodářskou entitu [36].

43. Z toho podle mého názoru vyplývá, že druhá část prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, a tudíž uvedený důvod kasačního opravného prostředku v plném rozsahu, musejí být zamítnuty.

B – *K druhému důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, vycházejícímu z toho, že Tribunál porušil svou povinnost uvést odůvodnění, jakož i z porušení článku 263 SFEU a k prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, vycházejícímu z toho, že Tribunál porušil svou povinnost uvést odůvodnění a právo na obhajobu*

44. Ve svém druhém důvodu kasačního opravného prostředku, který je rozdělen do čtyř částí, společnosti skupiny Alstom tvrdí, že Tribunál porušil svou povinnost uvést odůvodnění svého rozsudku, vyplývající z článků 36 a 53 statutu Soudního dvora Evropské unie a z článku 263 SFEU. Konkrétně v prvních třech částech svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom tvrdí, že Tribunál porušil svou povinnost uvést odůvodnění, jakož i článek 263 SFEU, jelikož opakovaně nahradil úvahy Komise vlastními úvahami tím, že *a posteriori* ke spornému rozhodnutí připojil odůvodnění, které se v něm nenacházelo. První a druhá část se týkají odůvodnění napadeného rozsudku v souvislosti s přičtením odpovědnosti za protiprávní jednání společnostem Alstom a T&D Holding SA (původně Areva T&D Holding SA) jakožto mateřským společnostem. Třetí část se týká odůvodnění uvedeného Tribunálem v bodech 214 až 216 napadeného rozsudku v souvislosti s přispěním, rovným dílem, k zaplacení solidární pokuty. Tato část je úzce spjata s otázkami diskutovanými v rámci čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom a bude tak zkoumána společně s ním v bodě 155 a následujících. Ve čtvrté části svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom zpochybňují odůvodnění napadeného rozsudku, jelikož Tribunál v něm rozhodl, že společnostem, které netvoří hospodářskou jednotku ke dni přijetí sporného rozhodnutí, může být uložena pokuta společně a nerozdílně.

33 — Pokud jde o uvedení důvodů spojených s účinností výkonu pokuty, které odůvodňují uložení solidární pokuty v takových případech, odkazuji na své stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (body 52, 82 a 84 *in fine*).

34 — Tato okolnost zajisté, jak bude podrobněji analyzováno v bodech 160 až 162 níže a jak jsem již uvedl v bodě 83 a násl. svého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další, není bez účinku na pravomoc Komise uložit takovou solidární pokutu, jelikož pokud ji chce uložit, bude muset z důvodů právní jistoty určit podíl, který budou solidární dlužníci muset nést ve vztazích mezi sebou.

35 — Viz mé stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (bod 80).

36 — Zdá se, že společnosti skupiny Alstom ve své replice chtějí rozšířit svou argumentaci v tom smyslu, že Tribunálu vytýkají, že Komisi nevytkl to, že neodůvodnila uložení solidární pokuty právnických entitám, které *nikdy* společně netvořily společnou hospodářskou entitu, totiž společnostem Alstom a Areva. V tomto ohledu není nutné se zabývat otázkou přípustnosti takové výhrady – která nebyla vznesena v prvním stupni ani v kasačním opravném prostředku – a tudíž uvádím, že Komise ve sporném rozhodnutí neuložila solidární pokutu společnostem Areva a Alstom, takže jí není možno vytýkat, že v tomto ohledu neposkytla odůvodnění. Otázka vytvoření „faktické solidarity“ mezi společnostmi Areva a Alstom je každopádně předmětem čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom a je analyzována v bodě 101 a násl. níže.

45. V prvním důvodu kasačního opravného prostředku Areva uvádí, že Tribunál porušil povinnost uvést odůvodnění a právo na obhajobu v rámci analýzy skutečného výkonu určujícího vlivu na její bývalé dceřiné společnosti v období od 9. ledna do 11. května 2004.

46. Jelikož navrhovatelky v rámci těchto důvodů tvrdí, že Tribunál porušil povinnost uvést odůvodnění, je třeba podle mého názoru nejprve připomenout rozsah této povinnosti vymezené judikaturou, s odkazem zvláště na meze, které jsou Tribunálu uloženy v rámci přezkumu legality v souvislosti s rozsahem odůvodnění obsaženého v napadeném aktu.

1. K rozsahu povinnosti Tribunálu uvést odůvodnění a k zákazu nahradit odůvodnění napadeného aktu

47. Povinnost Tribunálu odůvodňovat své rozsudky vyplývá z článku 36 ve spojení s čl. 53 odst. 1 statutu Soudního dvora.

48. Podle ustálené judikatury musí z odůvodnění rozsudku jasně a jednoznačně vyplývat úvahy Tribunálu, tak aby se zúčastněné osoby mohly seznámit s důvody, které vedly k přijetí rozhodnutí, a Soudní dvůr mohl vykonávat svůj soudní přezkum [37].

49. Povinnost uvést odůvodnění neukládá Tribunálu, aby poskytl vysvětlení, ve kterém by se vyčerpávajícím způsobem postupně zabýval každou z úvah uvedených účastníky sporu. Odůvodnění tedy může být implicitní za podmínky, že umožní zúčastněným osobám se seznámit s důvody, pro které Tribunál nepřijal jejich argumenty, a Soudnímu dvoru disponovat poznatky dostatečnými k tomu, aby mohl vykonat svůj soudní přezkum [38].

50. Kromě toho v rámci žaloby na neplatnost Soudní dvůr a Tribunál v žádném případě nemohou nahradit odůvodnění autora napadeného aktu vlastním odůvodněním [39]. Unijní soud nesmí opatřit právní akt Unie, který se opírá o nesprávné, nebo dokonce protiprávní odůvodnění, zcela jiným odůvodněním a poté jej zachovat v platnosti. Mimo meze působnosti pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci (článek 261 SFEU) totiž unijní soud nesmí změnit napadený akt, nýbrž jej musí prohlásit za neplatný, pokud a v rozsahu, ve kterém je žaloba na neplatnost opodstatněná (čl. 264 odst. 1 SFEU) [40].

51. I v takovém případě však na jedné straně Unijnímu soudu nic nebrání v tom, aby důkladně zkoumal relevanci žalobních důvodů a argumentů předneseních navrhovatelkami, aby ověřil jejich opodstatněnost a podrobně je posoudil [41]. Na druhé straně z judikatury vyplývá, že i když Tribunál může v řízení o žalobě na neplatnost dospět k tomu, že vyloží odůvodnění uvedené v napadeném aktu způsobem, který se liší od odůvodnění jeho autora, či dokonce za určitých okolností jeho formální odůvodnění odmítne, nemůže tak učinit, pokud neexistuje závažná skutečnost, která takovýto postup odůvodňuje [42].

37 — Viz zejména výše uvedený rozsudek Ziegler v. Komise (bod 81 a citovaná judikatura).

38 — Tamtéž (bod 82 a citovaná judikatura).

39 — Rozsudky ze dne 27. ledna 2000, DIR International Film a další v. Komise (C-164/98 P, Recueil, s. I-447, body 38 a 49); ze dne 1. června 2006, P&O European Ferries (Vizcaya) a Diputación Foral de Vizcaya v. Komise (C-442/03 P a C-471/03 P, Sb. rozh. s. I-4845, body 60 a 67), a ze dne 22. prosince 2008, British Aggregates v. Komise (C-487/06 P, Sb. rozh. s. I-10515, bod 141). Jedná se o výraz kasační povahy žaloby na neplatnost, která spočívá na zásadě institucionální rovnováhy, která charakterizuje strukturu a fungování Evropské unie. Zachování institucionální rovnováhy vyžaduje, aby každý z orgánů vykonával své pravomoci s ohledem na pravomoci orgánů ostatních. V tomto ohledu viz stanovisko generální advokátky Kokott ze dne 6. září 2012 ve věci Frucona Košice v. Komise (rozsudek ze dne 24. ledna 2013, C-73/11 P, bod 92).

40 — Viz stanovisko generální advokátky Kokott ve výše uvedené věci Frucona Košice v. Komise (bod 93 a citovaná judikatura).

41 — Viz v témže smyslu rozsudek ze dne 2. dubna 2009, Bouygues a Bouygues Télécom v. Komise (C-431/07 P, Sb. rozh. s. I-2665, bod 68) a výše uvedený rozsudek Alliance One International a Standard Commercial Tobacco v. Komise a Komise v. Alliance One International a další (body 121 a 122), jakož i výše uvedená usnesení Total Elf Aquitaine v. Komise (ze dne 7. února 2012, bod 65, a ze dne 13. září 2012, body 59 a 60).

42 — Výše uvedené rozsudky DIR International Film a další v. Komise (bod 42), a British Aggregates v. Komise (bod 142), jakož i mé stanovisko v posledně uvedené věci, přednesené dne 17. července 2008 (bod 107).

52. Proto je ve světle zásad stanovených v judikatuře podle mého názoru třeba posoudit, zda se Tribunál dopustil protiprávního nahrazení odůvodnění obsaženého ve sporném rozhodnutí vlastním odůvodněním. Za tímto účelem bude třeba ohodnotit, zda se Tribunál v napadeném rozsudku omezil na zkoumání, byť podrobné, žalobních důvodů a argumentů vznesených před ním navrhovatelkami, aby ověřil jejich opodstatněnost, nebo zda naopak k rozhodnutí přidal zcela odlišné odůvodnění, aby je zachoval v platnosti.

53. V tomto ohledu je ještě třeba doplnit, že i když je pravdou, jak tvrdí společnosti skupiny Alstom, že evropské soudní řízení týkající se legality aktů orgánů je „řízením proti aktu“, takže, jak již bylo zmíněno, není možné přidat k tomuto aktu nové a odlišné odůvodnění za účelem jeho „záchrany“, nic to nemění na skutečnosti, že unijní soud musí být pro to, aby plně vykonal svůj přezkum legality, schopen zcela odpovědět na argumenty vznesené před ním navrhovateli. Za tímto účelem může být soud vyzván, aby analyzoval argumenty nebo důkazy předložené v průběhu správního řízení, a to i podrobnějším způsobem než v napadeném aktu [43]. Za předpokladu, že odůvodnění aktu je samo o sobě dostačující a není stiženo pochybením, totiž Tribunálu nic nebrání poskytnout odůvodnění, které obsahuje, jako odpověď na argumenty předložené Tribunálu účastníky řízení, analýzu nebo úvahy týkající se argumentů nebo důkazů předložených před Komisi, které jsou obsáhlejší než odůvodnění napadeného aktu.

2. K první části druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom

54. V první části svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku, která se týká bodů 101 až 110 napadeného rozsudku, společnosti skupiny Alstom tvrdí, že Tribunál nahradil úvahy Komise vlastními úvahami a připojil podstatné důvody sloužící *a posteriori* za základ rozhodnutí o přezkumu skutečností směřujících k vyvrácení domněnky výkonu rozhodujícího vlivu společnosti Alstom na své dceřiné společnosti v průběhu období od 7. prosince 1992 do 8. ledna 2004. Zvláště body 102 až 110 napadeného rozsudku obsahují analýzu některých argumentů vznesených společností Alstom v bodech 90 až 150 její odpovědi na oznámení námitek. Tribunál zaujal stanovisko k těmto skutečnostem a posoudil je, ačkoli takové posouzení není obsaženo ve sporném rozhodnutí, a bylo proto údajně do znění tohoto rozhodnutí přidáno.

55. V tomto ohledu jsem již uvedl v rámci analýzy první části prvního důvodu kasačního opravného prostředku [44] vzneseného společnostmi skupiny Alstom zaprvé, že se Tribunál nedopustil pochybení, když rozhodl, že Komise poskytla dostatečné odůvodnění ve sporném rozhodnutí o přičtení odpovědnosti za protiprávní jednání spáchané v období od 7. prosince 1992 do 8. ledna 2004 společnosti Alstom.

56. V této souvislosti napadený rozsudek nedoplňuje sporné rozhodnutí o odůvodnění zcela odlišné od toho, z kterého Komise vycházela pro závěr o odpovědnosti společnosti Alstom. Odůvodnění napadeného rozsudku totiž spadá do směřování odůvodnění sporného rozhodnutí. Je pravda, že Tribunál v odpovědi na argumenty vznesené před ním společností Alstom provedl v bodech 102 až 109 napadeného rozsudku velmi přesnou analýzu řady dokumentů, které Alstom předložila v průběhu správního řízení. Takto podrobná analýza ve sporném rozhodnutí není. To však neznamená, že Tribunál provedl protiprávní nahrazení odůvodnění.

43 — V tomto ohledu viz mé stanovisko přednesené dne 17. února 2011 ve výše uvedené věci Elf Aquitaine v. Komise (bod 54). Viz v témže smyslu stanovisko generální advokátky Kokott ve výše uvedené věci Frucona Košice v. Komise (bod 94).

44 — Viz bod 24 a násl. tohoto stanoviska.

57. V souladu s tím, co jsem uvedl výše v bodě 53, se totiž domnívám, že v rozsahu, v němž je odůvodnění sporného rozhodnutí, pokud jde o přičtení odpovědnosti za protiprávní jednání spáchané v průběhu dotčeného období, samo o sobě dostačující a není stiženo pochybením, nic Tribunálu nebránilo, aby za účelem zodpovězení argumentů, které mu předložila Alstom, provedl podrobnou analýzu argumentů a poznatků předložených před Komisi, která je mnohem obsáhlejší než analýza obsažená v napadeném rozhodnutí. Naopak se domnívám, že takový přístup je důkazem péče Tribunálu v analýze argumentů vznesených před ním společností Alstom.

58. Z těchto úvah vyplývá, že první část druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom musí být zamítnuta.

3. K prvnímu důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva

a) Argumenty účastnic řízení

59. V rámci svého prvního důvodu kasačního opravného prostředku, který se týká bodů 144 až 152 napadeného rozsudku, Areva uvádí porušení povinnosti uvést odůvodnění a porušení práva na obhajobu ze strany Tribunálu. Areva tvrdí, že v bodě 150 napadeného rozsudku Tribunál vlastními úvahami nahradil úvahy Komise tím, že *a posteriori* ke spornému rozhodnutí připojil dvě nové skutečnosti k zamítnutí tvrzení, podle kterých Areva a Areva T&D Holding SA neměly v období od 9. ledna 2004 do 11. května 2004 dostatečné zkušenosti v odvětví T&D, aby mohly skutečně vykonávat rozhodující vliv na chování svých dceřiných společností. Areva zaprvé popírá tvrzení, podle kterého mohla získat znalosti o odvětví T&D v období mezi uzavřením smlouvy o převodu dceřiných společností T&D patřících společnosti Alstom v září 2003 a skutečným prodejem těchto dceřiných společností dne 8. ledna 2004, a zadruhé tvrzení, podle kterého nebylo vyloučeno, aby přijetí nového manažera pro tyto dceřiné společnosti vně skupiny umožnilo společnosti Areva získat odborné znalosti v odvětví T&D.

60. Nicméně zaprvé tyto dvě skutečnosti nebyly předtím předloženy Komisí, a představují tak doplnění nebo nahrazení odůvodnění, na němž je založeno sporné rozhodnutí, ze strany Tribunálu. Zadruhé argumenty Tribunálu údajně neumožňují seznámit se s důvody, ze kterých Tribunál nevyhověl argumentům společnosti Areva, a napadený rozsudek je tak stižen nedostatkem odůvodnění. Zatřetí Tribunál údajně porušil právo společnosti Areva na obhajobu. Na jedné straně Tribunál, opíraje se o skutečnosti, které jsou ve skutečnosti jen předpoklady, učinil nevyvratitelnou domněnku na základě kapitálu a uložil společnosti Areva *probatio diabolica* v rámci prokázání neexistence domněnky skutečného výkonu jejího rozhodujícího vlivu na své bývalé dceřiné společnosti tím, že požadoval, aby předložila důkaz o opaku svědčící o nezasahování do jejich chování. Na druhé straně Tribunál údajně společnosti Areva nedal příležitost se vyjádřit k těmto výše uvedeným novým skutečnostem připojeným ke spornému rozhodnutí.

61. Ve své replice Areva uvedla, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení tím, že Komisi nevytkl, že nesplnila svou povinnost uvést odůvodnění v rámci analýzy skutečného výkonu rozhodujícího vlivu společnosti Areva na své bývalé dceřiné společnosti. Zvláště tvrdí, že Komise nevzala v úvahu některé argumenty vznesené společností Areva a podrobně se nezabývala jinými argumenty tvrzenými uvedenou společností.

62. V rámci druhé části svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom, a zejména T&D Holding SA, v podstatě vznášejí stejnou výhradu jako Areva, vycházející z porušení povinnosti uvést odůvodnění ze strany Tribunálu. Tribunál se tak údajně neomezil na rozhodnutí o bodech nacházejících se ve sporném rozhodnutí, pokud jde o získání znalostí T&D

Holding SA o odvětví T&D, nýbrž doplnil dvě nové skutečnosti, totiž ty zmíněné společností Areva a uvedené v bodě 59 výše. Tyto dvě skutečnosti údajně nebyly projednány v průběhu správního řízení, takže Tribunál změnil a doplnil odůvodnění sporného rozhodnutí, čímž se dopustil protiprávního nahrazení odůvodnění.

63. Komise s těmito argumenty nesouhlasí. Zvláště uvádí, že výhrada společnosti Areva vycházející z vady odůvodnění je nepřípustná, jelikož Areva údajně ve skutečnosti nezpochybňuje odůvodnění rozsudku, nýbrž posouzení důkazů provedené Tribunálem, což je v kasačním opravném prostředku nepřípustné.

b) Analýza

64. Nejprve je třeba ve světle kritérií uvedených v bodech 47 až 53 výše ověřit, zda v napadeném rozsudku, Tribunál provedl nahrazení odůvodnění, jak tvrdí Areva i společnosti skupiny Alstom. Jejich argumenty se týkají zvláště dvou skutečností – uvedených v bodě 59 výše – že Tribunál v bodě 150 napadeného rozsudku údajně doplnil odůvodnění sporného rozhodnutí[45]. Za tímto účelem považuji za nezbytné začít podrobnou analýzou napadeného rozsudku.

65. V bodech 144 až 152 napadeného rozsudku Tribunál zamítl žalobní důvod společností Areva a T&D Holding vycházející ze skutečnosti, že Komise porušila pravidla přičítání odpovědnosti za protiprávní jednání tím, že jim přičetla odpovědnost za protiprávní jednání v období od 9. ledna do 11. května 2004 jako stoprocentním mateřským společnostem společností Areva T&D SA a Areva T&D AG. Areva a T&D Holding tvrdily, že důkazy, které předložily v průběhu správního řízení, byly dostatečně průkazné pro vyvrácení domněnky odpovědnosti vyplývající z vlastnictví veškerého kapitálu dceřiných společností jejich mateřskými společnostmi.

66. Za účelem zamítnutí tohoto žalobního důvodu Tribunál v napadeném rozsudku nejprve analyzoval sporné rozhodnutí a připomněl relevantní zásady stanovené v judikatuře (body 144 a 145). Poté měl za to, že přísluší společnostem Areva a T&D Holding vyvrátit výše uvedenou domněnku odpovědnosti (bod 146), a že je proto třeba přezkoumat, zda skutečnosti předložené v průběhu správního řízení, které před ním byly znovu uvedeny, byly dostatečně průkazné k vyvrácení domněnky odpovědnosti (bod 147). Tribunál proto připomněl argumenty předložené společnostmi Areva a T&D Holding v průběhu správního řízení, zejména argumenty týkající se nedostatku zkušeností v odvětví T&D (bod 148), a nakonec dospěl v bodě 149 k závěru, že z důvodů uvedených v bodě 150 tyto skutečnosti, vzaty jednotlivě nebo dohromady, nemohly prokázat, že dceřiné společnosti určovaly své jednání na trhu skutečně nezávisle na společnostech Areva a T&D Holding, a že se tedy Komise v napadeném rozhodnutí nedopustila nesprávného právního posouzení tím, že tyto skutečnosti zamítla jako neprůkazné.

67. Tribunál konkrétně, aby dospěl k tomuto závěru, vycházel v bodě 150 napadeného rozsudku na jedné straně z konstatování, že tvrzení společností Areva a T&D Holding – podle nichž neměly dostatečné zkušenosti, aby skutečně vykonávaly rozhodující vliv na své dceřiné společnosti – nejsou podložená, a na druhé straně z úvahy, že z těchto tvrzení nebylo možno vyvodit, že obě mateřské společnosti nezbytně upustily od výkonu takového vlivu. Tato posouzení nebyla zpochybněna v argumentech účastnic řízení.

68. Právě v tomto rámci, a zejména pro posílení své argumentace, Tribunál uvedl první argument vznesený společnostmi Areva a T&D Holding, jímž tvrdil, že není vyloučeno, že tyto společnosti mohly získat, nebo alespoň rozvinout, znalost odvětví T&D při jednání zahájeném v souvislosti s prodejem činností T&D společnosti Alstom. Tato dodatečná úvaha, která byla Tribunálem učiněna na základě

45 — Ve sporném rozhodnutí se odůvodnění zamítnutí argumentů Areva (a Areva T&D Holding) pro vyvrácení domněnky rozhodujícího vlivu na své dceřiné společnosti nachází v bodě 370, který ke shrnutí těchto argumentů odkazuje na bod 364 odůvodnění.

informací obsažených ve spisu [46] a výlučně pro zodpovězení argumentu vzneseného před Tribunálem společnostmi Areva a T&D Holding, se mi ostatně jeví zcela rozumnou. Je totiž jasné, že taková skupina, jakou je Areva, nemůže provádět operace takového rozsahu a významu a přitom nezískat natolik přesné informace o dotčeném odvětví, aby neposoudila rizika takové operace.

69. Poté Tribunál uvedl druhý argument vznesený společnostmi Areva a T&D Holding totiž otázku zkoumanou již v bodě 370 odůvodnění sporného rozhodnutí, týkající se jmenování nového člena představenstva společnosti Areva, který byl rovněž jmenován generálním ředitelem společnosti Areva T&D Holding a ředitelem divize T&D a členem výkonného výboru společnosti Areva. Ve světle tohoto jmenování, ke kterému došlo deset dnů po převzetí společností Areva, jak vyplývá z bodu 370 odůvodnění sporného rozhodnutí, měl Tribunál v souladu s uvedeným bodem odůvodnění sporného rozhodnutí v bodě 150 napadeného rozsudku za to, že „přijetí tohoto nového vedoucího z prostředí mimo skupinu nejen že nijak neprokazuje autonomii [dceřiných] společností v rámci skupiny Areva, ale naopak dokládá, že začátkem dotčeného období Areva a Areva T&D Holding zavedly takové uspořádání, aby mohly vykonávat skutečnou kontrolu nad svými dceřinými společnostmi působícími v rámci úseku T&D, v nichž měly 100 % podíl, a rozhodujícím způsobem ovlivňovat jejich tržní chování“. Věta na kterou poukazují Areva a T&D Holding týkající se skutečnosti, že nelze vyloučit, že uvedené „přijetí z prostředí mimo skupinu umožnilo společnostem Areva a Areva T & D Holding získat odborné znalosti, které jim v rámci daného oboru chyběly“, představuje pouze vsuvku mající posílit zamítnutí argumentu týkajícího se neexistence zkušeností v odvětví T&D. Tato věta tedy podle mého názoru nemůže být považována za skutečnost podstatnou pro základ odůvodnění napadeného rozsudku.

70. Z této podrobné analýzy napadeného rozsudku vyplývá, že na rozdíl od toho, co tvrdí společnost Areva a společnosti skupiny Alstom, Tribunál zkoumáním, v bodech 144 až 152 napadeného rozsudku, skutečností týkajících se údajné autonomie dceřiných společností, které byly předneseny před Tribunálem, pouze podrobně odpověděl na argumenty vznesené před ním, a vykonal tak svůj přezkum legality sporného rozhodnutí, aniž vlastním odůvodněním nahradil odůvodnění Komise v tomto rozhodnutí [47]. Výhrada vycházející z protiprávního nahrazení odůvodnění tak podle mého názoru musí být zamítnuta.

71. Areva rovněž tvrdí porušení povinnosti uvést odůvodnění vzhledem k tomu, že jí úvahy Tribunálu týkající se údajných dvou nových skutečností připojených ke spornému rozhodnutí, údajně neumožnily porozumět tomu, v čem by tyto skutečnosti mohly odůvodnit konstatování skutečného výkonu rozhodujícího vlivu.

72. V tomto ohledu, a aniž je nezbytné rozhodnout o otázce přípustnosti některých argumentů společnosti Areva vznesené Komisí, stačí podle mého názoru uvést, že z analýzy bodů 144 až 152 napadeného rozsudku, kterou jsem provedl v bodech 65 až 69 výše, vyplývá, že tyto dvě skutečnosti, kterých se dovolává Areva, nepředstavují nové skutečnosti uvedené Tribunálem na podporu sporného rozhodnutí, nýbrž pouze znamenají doplnění úvah v odpověď na tvrzení uvedené společností Areva jak před Komisí, tak před Tribunálem, podle kterého Areva nebyla schopna vykonávat rozhodující vliv na své dceřiné společnosti, a to z důvodu neexistence zkušeností v odvětví T&D. Tyto argumenty tedy nejsou základem konstatování skutečného výkonu rozhodujícího vlivu, jak tvrdí Areva.

46 — V bodě 150 napadeného rozsudku Tribunál odkazuje na písemnosti společností skupiny Areva v žalobě ve věci T-117/07, na jejich odpověď na oznámení námitek, připojené k uvedené žalobě, jakož i na dokumenty předložené uvedenými společnostmi v odpovědi na žádost Komise o informace ze dne 20. září 2006.

47 — Viz výše uvedená usnesení, Total a Elf Aquitaine v. Komise (ze dne 7. února 2012, bod 65, a ze dne 13. září 2012, body 59 a 60).

73. Areva rovněž tvrdí porušení svého práva na obhajobu. Zaprvé, pokud jde o výhradu vycházející z toho, že nikdy neměla příležitost vyjádřit se k údajným dvěma novým dotčeným argumentům, je třeba poznamenat, že tato společnost nemůže tvrdit, že jí měl Tribunál nutně poskytnout příležitost se v tomto ohledu vyjádřit, jelikož tyto argumenty nepředstavují doplnění odůvodnění v napadeném rozsudku v odpověď na argumenty předložené samotnou společností Areva.

74. Zadruhé, pokud jde o výhradu společnosti Areva vycházející z toho, že Tribunál porušil její právo na obhajobu tím, že jí uložil *probatio diabolica*, již jsem poznamenal, že vzhledem k povaze domněnky, která umožňuje prostřednictvím logické dedukce vyvodit důkaz o neznámé skutečnosti na základě známé skutečnosti, je patrně logické, že osoba, proti které je uplatněna, musí v zásadě předložit záporný důkaz o předpokládané skutečnosti. Pouhá skutečnost, že je takový důkaz vyžadován, neumožňuje dospět k závěru, že je domněnka nevyvratitelná, zvláště pak tehdy, když musí být jako v tomto případě tento důkaz hledán ve sféře subjektu, proti kterému je domněnka uplatněna [48]. Z toho vyplývá, že se Areva nemůže dovolávat porušení práva na obhajobu v rozsahu, v němž Tribunál požadoval, aby prokázala neexistenci rozhodujícího vlivu na své dceřiné společnosti.

75. Zatřetí, pokud jde o kritiku vznesenou společností Areva v její replice a uvedenou v bodě 61 výše, je třeba připomenout, že z čl. 42 odst. 2 a článku 118 jednacího řádu [49] vyplývá, že nové důvody nelze předkládat v průběhu řízení, ledaže by se zakládaly na právních a skutkových okolnostech, které vyšly najevo v průběhu řízení. Je třeba poznamenat, že Areva tento důvod [50] vznesla teprve ve stadiu repliky a že tento důvod není založen na skutečnostech, které se objevily po podání kasačního opravného prostředku [51]. Takový nový důvod vznesený poprvé v průběhu tohoto řízení je podle mého názoru zjevně opožděný, a proto nepřípustný [52].

76. Ve světle všech předcházejících úvah se domnívám, že první důvod kasačního opravného prostředku společnosti Areva a druhá část druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom musejí být odmítnuty, resp. zamítnuty.

4. K čtvrté části druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom

77. Ve čtvrté části svého druhého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom tvrdí nedostatek odůvodnění v napadeném rozsudku, jelikož jeho bod 206 údajně neumožňuje zjistit, proč zaprvé Komise mohla, aniž v tomto ohledu sporné rozhodnutí odůvodnila, uložit pokuty subjektům, které již v okamžiku přijetí sporného rozhodnutí netvořily hospodářskou jednotku, a zadruhé proč judikatura, kterou uvedly, nebyla relevantní.

48 — Viz mé stanovisko ve výše uvedené věci Elf Aquitaine v. Komise (bod 64). Tento přístup byl potvrzen Soudním dvorem v bodě 70 rozsudku v téže věci. V tomto ohledu viz rovněž rozsudek Tribunálu ze dne 9. září 2011, Alliance One International v. Komise (T-25/06, Sb. rozh. s. II-5741, bod 200).

49 — Vzhledem k tomu, že kasační opravné prostředky byly podány před 1. listopadem 2012, dnem vstupu nového jednacího řádu Soudního dvora v platnost, je v souladu s rčením *tempus regit actum* třeba posuzovat jejich přípustnost vzhledem k jednacímu řádu Soudního dvora ze dne 19. června 1991. V tomto ohledu viz usnesení Tribunálu ze dne 7. září 2010, Norilsk Nickel Harjavalta a Umicore v. Komise (T-532/08, Sb. rozh. s. II-3959, bod 70 a citovaná judikatura), jakož i poznámka pod čarou 90 stanoviska generální advokátky Kokott ve výše uvedené věci Ziegler v. Komise. V novém jednacím řádu Soudního dvora jsou uvedené články nyní čl. 127 odst. 1 a čl. 190 odst. 1.

50 — V návrhu kasačního opravného prostředku totiž není žádný odkaz na tento důvod. Je třeba také uvést, že ačkoli Areva před Tribunálem vznesla žalobní důvod vycházející z porušení povinnosti uvést odůvodnění ze strany Komise, netýkají se výhrady, které Areva vznesla v prvním stupni, nijak otázky skutečného výkonu rozhodující vlivu společnosti Areva na její bývalé dceřiné společnosti.

51 — Viz rozsudek ze dne 17. června 2010, Lafarge v. Komise (C-413/08 P, Sb. rozh. s. I-5361, bod 43 a citovaná judikatura). Výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise, jakož i rozsudky Tribunálu ze dne 16. června 2011, Air Liquide v. Komise (T-185/06, Sb. rozh. s. II-2809), a ze dne 16. června 2011, Edison v. Komise (T-196/06, Sb. rozh. s. II-3149), na které odkazuje Areva, nemohou být podle mého názoru považovány za právní a skutkové okolnosti, které byly uvedeny v průběhu řízení, a které by odůvodňovaly předložení nového důvodu v řízení v tomto stupni. Na jedné straně se totiž tyto rozsudky týkají právních otázek, zejména povinnosti Komise uvést odůvodnění, které byly předmětem rozsudků unijních soudů před podáním tohoto kasačního opravného prostředku. Na druhé straně je třeba konstatovat, že společnosti skupiny Alstom mohly vznést rovnocenný důvod (viz analýza prvního důvodu v předchozích bodech 14 až 43), před tím, než všechny tyto rozsudky byly vyhlášeny.

52 — Viz usnesení ze dne 6. října 2011, ThyssenKrupp Acciai Speciali Terni a další v. Komise (C-448/10 P až C-450/10 P, bod 68 a citovaná judikatura).

78. V tomto ohledu jsem již v rámci analýzy druhé části prvního důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom v bodech 40 až 42 výše uvedl důvody, ze kterých se domnívám, že Komisi nelze v tomto případě Komise vytýkat, že neposkytla konkrétní odůvodnění týkající se uložení solidární pokuty mateřské společnosti a její dceřiné společnosti, která se přímo účastnila kartelové dohody, i když v okamžiku přijetí napadeného rozhodnutí již netvořily jednu hospodářskou jednotku.

79. V bodě 206 napadeného rozsudku Tribunál správně vysvětlil, že Komise mohla uložit pokutu společně a nerozdílně společnostem, které ke dni přijetí rozhodnutí již nepatřily do téže skupiny, jelikož se solidarita pro zaplacení pokuty vztahuje pouze na období trvání protiprávního jednání, během něhož tyto společnosti tvořily hospodářskou jednotku, a představovaly tak podnik ve smyslu práva hospodářské soutěže. Tribunál také uvedl, že z judikatury nevyplývá – a to bez ohledu na okolnost, že tato judikatura je či není citována účastníky řízení – že solidární pokuta může být uložena pouze v případě společností, které tvoří hospodářskou jednotku ke dni přijetí rozhodnutí ukládajícího tuto pokutu.

80. Za těchto okolností nelze Tribunálu vytýkat žádné porušení jeho povinnosti uvést odůvodnění, takže podle mého názoru musí být čtvrtá část druhého důvodu kasačního opravného prostředku rovněž zamítnuta.

81. Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že podle mého názoru musí být tento důvod kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, s výjimkou třetí části tohoto důvodu kasačního opravného prostředku, která – jak bylo uvedeno – bude analyzována níže, zamítnut, stejně tak jako první důvod kasačního opravného prostředku společnosti Areva.

*C – K třetímu důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, vycházejícímu z porušení článku 101 SFEU, zejména pravidel o přičitatelnosti protiprávního jednání, jakož i zásad práva na spravedlivý proces a presumpce neviny*

82. Ve svém třetím důvodu kasačního opravného prostředku, který je rozdělen do dvou částí, společnosti skupiny Alstom tvrdí porušení článku 101 SFEU, a zvláště pravidel o přičitatelnosti jednání dceřiné společnosti na úkor mateřské společnosti, jakož i zásad práva na spravedlivý proces a presumpce neviny zakotvených v článcích 47 a 48 Listiny základních práv Evropské unie a zajištěných v článku 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

1. K první části týkající se uložení *probatio diabolica* vůči společnosti Alstom

83. V první části tohoto důvodu kasačního opravného prostředku, který se týká bodů 84 až 110 napadeného rozsudku, se společnosti skupiny Alstom snaží zpochybnit judikaturu Soudního dvora v oblasti přičítání protiprávních jednání spáchaných dceřinou společností na úkor její mateřské společnosti, a zejména domněnku na základě kapitálu a Tribunálu vytýkají, že uvedenou domněnku použil způsobem, který jí dal nevyvratitelnou povahu tím, že mateřské společnosti ukládá povinnost prokázat *probatio diabolica* k vyvrácení uvedené domněnky. Odvodit skutečný výkon rozhodujícího vlivu z pouhé existence organizačních, hospodářských a právních vazeb mezi mateřskou společností a jednou z jejích dceřiných společností, a nikoli z konkrétních skutečností spojených s takovým či takovým skutečným jednáním na relevantním trhu, jak to podle nich Tribunál učinil v bodě 110 napadeného rozsudku, jde totiž nad rámec rozumných mezí tím, že činí domněnku na základě kapitálu nevyvratitelnou a tím, že tak ukládá *probatio diabolica*. Podle judikatury Soudního dvora se Komise nemůže spokojit s odkazem na vztahy inherentní existenci skupiny, ale měla by určit skutečné

zasahování mateřské společnosti na dotčeném trhu. Rozhodující vliv se prokazuje na tomto trhu a pro dotčené jednání. V tomto ohledu by bylo nutné prokázat, že strukturální vztahy byly využity konkrétně pro ovlivnění chování dceřiné společnosti na trhu. Použití této domněnky na základě kapitálu by údajně vážně zasáhlo do práva na spravedlivý proces a presumpce neviny.

84. Tato část třetího důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom se podle mého názoru zakládá na chybném výkladu napadeného rozsudku.

85. Z bodu 103 napadeného rozsudku vyplývá, že Tribunál konstatoval, že dokumenty předložené společností Alstom v průběhu správního řízení svědčí o tom, že se „vedení skupiny Alstom, odpovědné společnosti Alstom, podílelo na určování chování ‚úseku T&D' skupiny Alstom a jednotlivých částí podniku na trhu a na toto chování uvedeného úseku a jednotlivých částí podniku trvale dohlíželo".

86. Společnosti skupiny Alstom tedy nemohou tvrdit, že se Tribunál „spokojil" se zohledněním pouze organizačních, hospodářských a právních vazeb a nevzal v úvahu skutečné zasahování mateřské společnosti na dotčený trh, aby z toho vyvodil výkon rozhodujícího vlivu mateřské společnosti na dotčené dceřiné společnosti.

87. V tomto ohledu je také třeba uvést, že podle ustálené judikatury organizační, hospodářské a právní vztahy mezi mateřskou společností a její dceřinou společností hrají zásadní roli při určování nezávislosti dceřiné společnosti na společnosti mateřské a pro otázku, zda mateřská společnost předložila dostatečné důkazy k vyvrácení domněnky na základě kapitálu [53].

88. I když je zřejmé, že se výkon rozhodujícího vlivu vztahuje na chování dceřiné společnosti na trhu dotčeném protiprávním jednáním, z judikatury naproti tomu nevyplývá, že by Komise byla povinna prokázat, jak tvrdí společnosti skupiny Alstom, že tyto strukturální vztahy byly konkrétně využity k ovlivnění uvedeného jednání, aby bylo možno přičíst, na bázi domněnky na základě kapitálu, mateřské společnosti odpovědnost za chování dceřiné společnosti. Uznání takové povinnosti by totiž vedlo ke zbavení domněnky jejího účinku. Spíše mateřské společnosti přísluší prokázat, že navzdory organizačním, hospodářským a právním vazbám mezi ní a její dceřinou společností, určovala posledně uvedená společnost své chování na trhu nezávisle.

89. Co se týče argumentu společností skupiny Alstom, podle kterého je taková domněnka skutečného výkonu rozhodujícího vlivu v rozporu se zásadami práva na spravedlivý proces a presumpce neviny, stačí připomenout, že ustálená judikatura uznala, že tato domněnka usiluje o vytvoření rovnováhy mezi důležitostí na jedné straně cíle spočívajícího v potlačení jednání, která jsou v rozporu s pravidly hospodářské soutěže, zvláště článkem 101 SFEU, a předcházení jejich opakování, a na druhé straně požadavky některých obecných zásad unijního práva, jako je zejména zásada presumpce neviny. Zejména z tohoto důvodu je vyvratitelná [54]. Mimoto prostá okolnost, že určitá entita v určitém daném případě nepředloží důkazní prostředky, které by mohly vyvrátit domněnku o výkonu rozhodujícího vlivu, v tomto ohledu neznamená, že uvedenou domněnku nelze v žádném případě vyvrátit [55].

90. Ze všech předcházejících úvah podle mého názoru vyplývá, že první část třetí důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom musí být zamítnuta.

53 — Viz rozsudek ze dne 10. září 2009, Akzo Nobel a další v. Komise (C-97/08 P, Sb. rozh. s. I-8237, body 65 a 74), výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise (body 58 a 153; v tomto posledním bodě, uvedeném v poznámce pod čarou 19 tohoto stanoviska, Tribunál výslovně rozhodl, že vyvrácení domněnky „by od dotčených osob vyžadovalo, aby podaly důkaz o hospodářských, organizačních a právních vztazích mezi dotčenými společnostmi"); rozsudky ze dne 20. ledna 2011, General Química a další. v. Komise (C-90/09 P, Sb. rozh. s I-1, bod 37), ze dne 29. března 2011, ArcelorMittal Luxembourg v. Komise a Komise v. ArcelorMittal Luxembourg a další (C-201/09 P a C-216/09 P, Sb. rozh. s. I-2239, bod 96), jakož i usnesení ze dne 13. prosince 2012, Transcatab v. Komise (C-654/11 P, bod 31).

54 — Viz výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise (bod 59), a rozsudek ze dne 8. května 2013, ENI v. Komise (C-508/11 P, bod 50).

55 — Viz výše uvedený rozsudek Elf Aquitaine v. Komise (bod 66) a výše uvedené usnesení Transcatab v. Komise (bod 32).

2. K druhé části, vycházející z nesprávného právního posouzení při určení skutečného výkonu rozhodujícího vlivu společnosti Areva T&D Holding na společnosti Areva T&D SA a Areva T&D AG v období od 9. ledna do 11. května 2004

91. V druhé části třetího důvodu kasačního opravného prostředku vytýká T&D Holding Tribunálu, „na základě stejných zásad, jako jsou zásady uvedené v první části“, že se dopustil nesprávných právních posouzení tím, že v bodech 144 až 152 napadeného rozsudku potvrdil sporné rozhodnutí v rozsahu, v němž konstatuje skutečný výkon rozhodujícího vlivu společnosti Areva T&D Holding na společnosti Areva T&D SA a Areva T&D AG během období od 9. ledna do 11. května 2004. T&D Holding tvrdí, že Tribunál k odůvodnění závěru Komise vycházel ze dvou skutečností uvedených společností Areva v bodě 59 výše, v rámci svého prvního důvodu kasačního opravného prostředku. Zvláště závěr, který Tribunál vyvozuje ze jmenování ze strany společnosti Areva nového manažera společnosti Areva T&D Holding, který je rovněž členem správní rady společností Areva T&D SA a Areva T&D AG, a sice že není vyloučeno, že přijetí tohoto nového manažera přicházejícího zvenku umožnilo společnosti Areva získat odborné znalosti v dotyčném odvětví, je údajně hypotetickým scénářem postrádajícím právní základ. Tento závěr nebere údajně v úvahu skutečnosti uvedené před Tribunálem, jelikož je nesporné, že tato nová řídící osoba neměla žádný předchozí vztah ke skupině Areva, a především neměla žádné znalosti dotyčného odvětví. Z toho údajně vyplývá, že Tribunál měl za to, že je Areva T&D Holding povinna předložit důkaz o opaku svědčící o neexistenci zasahování do jednání svých dceřiných společností, který lze přirovnat k *probatio diabolica* a který by domněnku na základě kapitálu učinil nevyvratitelnou.

92. Tato druhá část třetího důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom se přitom omezuje na některé argumenty předložené společností Areva v rámci jejího prvního důvodu kasačního opravného prostředku, který byl analyzován – a zamítnut – v bodech 59 až 76 výše.

93. Konkrétně, pokud jde o úvahy týkající se *probatio diabolica*, odkazuji na své úvahy v bodě 74 výše.

94. Pokud jde o okolnost, že Tribunál v bodě 150 napadeného rozsudku poukázal na skutečnost, že Areva mohla získat potřebné odborné znalosti v odvětví T&D přijetím nového manažera, již jsem v bodě 69 uvedl, že šlo o doplňující odůvodnění pouze pro posílení zamítnutí argumentu, podle kterého při neznalosti odvětví nebyla Areva T&D Holding schopna skutečně vykonávat rozhodující vliv na své dceřiné společnosti od 9. ledna 2004, což je závěr založený na jiných skutečnostech.

95. Z toho vyplývá, že se Tribunál nedopustil nesprávného právního posouzení tím, že v bodech 144 až 152 napadeného rozsudku potvrdil sporné rozhodnutí v rozsahu, v němž konstatovalo skutečný výkon rozhodujícího vlivu společnosti Areva T&D Holding na společnosti Areva T&D SA a Areva T&D AG během období od 9. ledna do 11. května 2004, a že tudíž druhá část třetího důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom a rovněž tento důvod kasačního opravného prostředku v plném rozsahu, musejí být zamítnuty.

D – *Ke čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku a třetí části druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom a k druhému a třetímu důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, vycházejícím z pochybení a porušení práva, jakož i z porušení povinnosti uvést odůvodnění stran uplatnění pravidel ukládání společného a nerozdílného zaplacení pokuty*

96. Společným jmenovatelem čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku a třetí části druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, jakož i druhého a třetího důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, ve kterých je tvrzeno několik nesprávných právních posouzení, porušení práva a porušení povinnosti uvést odůvodnění ze strany Tribunálu, je skutečnost, že se týkají, byť z různých úhlů pohledu, uplatnění a výkladu pravidel týkajících se společné

a nerozdílné odpovědnosti za zaplacení pokuty uložené za protiprávní jednání. V rámci těchto kasačních opravných prostředků Komise mimo jiné vznesla námitky nepřípustnosti a návrhy na nahrazení odůvodnění, které se široce překrývají. Vzhledem k těmto úvahám pokládám za vhodné analyzovat tyto výhrady a důvody společně.

97. Výhrady vznesené účastníky řízení proti napadenému rozsudku lze v podstatě rozdělit do dvou skupin. V první skupině výhrad navrhovatelky Tribunálu vytýkají, že se dopustil několika chyb a porušení práva při vytvoření „faktické solidarity“ mezi dvěma následnými mateřskými společnostmi Areva a Alstom. Zvláště tvrdí, že by vytvoření faktické solidarity znamenalo porušení zásad právní jistoty a personality trestu. Ve druhé skupině výhrad navrhovatelky navrhují, aby bylo Tribunálu vytknuto, že se dopustil několika nesprávných právních posouzení při výkladu a uplatňování pravidel o společné a nerozdílné odpovědnosti, což způsobilo porušení výše uvedených zásad, článku 7 ES[56], jakož povinnosti uvést odůvodnění.

1. Napadený rozsudek

98. Tribunál zamítl žalobní důvody a výhrady vycházející z porušení zásady právní jistoty v bodech 209 až 218 napadeného rozsudku, žalobní důvody a výhrady vycházející z porušení zásady personality trestu v bodech 219 až 222 uvedeného rozsudku a žalobní důvody a výhrady týkající se protiprávního přenesení pravomocí v rozporu s ustanoveními článku 7 ES v bodech 232 až 237 napadeného rozsudku. Tribunál tedy mohl dojít k závěru, že Komise neporušila pravidla v oblasti společné a nerozdílné odpovědnosti k placení pokut. Poté v rámci změny pokuty na základě své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci Tribunál v bodech 318 až 323 napadeného rozsudku potvrdil rozložení společné a nerozdílné odpovědnosti použité Komisí[57].

99. Tribunál zvláště v bodech 213 až 216 napadeného rozsudku zamítl žalobní důvod vycházející z porušení zásady právní jistoty vykládaný jako námitka protiprávnosti směřující proti pravidlům o společné a nerozdílné odpovědnosti pro zaplacení pokuty, jelikož tato pravidla údajně jsou zdrojem nejistoty, pokud jde o placení pokuty, určení dlužníka majícího povinnost platit, a právní situaci solidárních spoludlužníků. Za tímto účelem Tribunál nejprve uvedl, že rozhodnutí, jímž Komise ukládá několika společnostem solidární zaplacení pokuty, nezbytně způsobuje všechny účinky, které se podle práva vážou k právnímu režimu platby pokut v právu hospodářské soutěže, a to jak ve vztazích mezi věřitelem a solidárními spoludlužníky, tak ve vzájemných vztazích solidárních spoludlužníků.

100. Dále měl Tribunál za to, že není-li v rozhodnutí, jímž Komise ukládá pokutu za protiprávní jednání jednoho podniku několika společnostem, které ji mají zaplatit solidárně, uvedeno jinak, přičítá jim odpovědnost za toto chování rovným dílem. Z toho podle Tribunálu vyplývá, že společnosti, jimž bylo uloženo solidární zaplacení pokuty, a které nesou stejnou míru odpovědnosti za protiprávní jednání, není-li v rozhodnutí o uložení pokuty stanoveno jinak, musí v zásadě přispět k zaplacení pokuty uložené za toto protiprávní jednání rovným dílem (dále jen „pravidlo o rovné míře odpovědnosti“). V důsledku toho společnost, která Komisi zaplatí celou částku pokuty, může podle Tribunálu na základě téhož rozhodnutí Komise žalovat své solidární spoludlužníky na vydání částek odpovídajících jejich podílům. Na základě tohoto pravidla o rovné míře odpovědnosti došel Tribunál k závěru, že i když z rozhodnutí, jímž je ukládána pokuta několika společnostem, které ji mají zaplatit solidárně, nelze *a priori* určit, která z těchto společností bude nakonec vyzvána, aby Komisi uhradila celou částku pokuty, nebrání to tomu, aby každá z těchto společností mohla jednoznačně zjistit svůj vlastní podíl na výši pokuty a podat proti svým spoludlužníkům žalobu na vydání částek, které by uhradila nad rámec tohoto svého podílu.

56 — Nyní článek 13 SEU.

57 — Viz rovněž bod 3 druhou odrážku výroku napadeného rozsudku.

2. K vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Areva a Alstom

a) Argumenty účastnic řízení

i) Argumenty společnosti Areva a společností skupiny Alstom

101. V rámci svého druhého a – částečně – třetího důvodu kasačního opravného prostředku Areva tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení při uplatňování pravidel o společné a nerozdílné odpovědnosti za placení pokut na jedné straně tím, že Komisi nevytkl to, že vytvořila faktickou solidaritu mezi společnostmi Areva a Alstom, dvěma společnostmi, které dohromady nikdy netvořily společnou hospodářskou jednotku, a na druhé straně tím, že sám v rámci pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci uložil pokuty, které mají účinek vytvoření takové solidarity. Toto nesprávné právní posouzení má podle ní za následek porušení zásad právní jistoty a personality trestu.

102. Ve druhé části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom rovněž tvrdí, že Tribunál porušil zásady právní jistoty a personality trestu, jelikož nezpochybnil uplatňování solidarity, jak bylo provedeno Komisí, které vedlo k vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Alstom a Areva, dvěma společnostmi, které mezi sebou nikdy netvořily hospodářskou jednotku. Tato faktická solidarita údajně vyplývá zaprvé ze skutečnosti, že částka 25 500 000 (snížená Tribunálem na 20 400 000 eur) uložená společně a nerozdílně společnostem Areva a jejím bývalým dceřiným společnostem, je součástí částky 53 550 000 (snížené Tribunálem na 48 195 000 eur) uložené společně a nerozdílně společnostem Alstom a Areva T&D SA, a zadruhé ze skutečnosti, že součet maximálních částek, za které jsou postupné mateřské společnosti činěny odpovědnými, přesahuje částku, která má být zaplacena dceřinou společností. Za těchto podmínek bez ohledu na výklad, který má být přijat stran sporného rozhodnutí, má zaplacení pokuty ze strany jedné z těchto skupin přímý dopad na zadlužení společností druhé skupiny, ačkoli tyto skupiny nikdy netvořily jedinou hospodářskou jednotku.

103. Jak však bylo rozhodnuto Tribunálem ve věci Trioplast[58], je uložení povinnosti solidarity, ačkoli jde pouze o „faktickou“ solidaritu, mezi společnostmi, které nikdy nepatřily k témuž podniku, v rozporu jak se zásadou personality trestu, protože v takovém případě je podnik trestán za skutečnosti, které mu nejsou přímo vytýkány, tak se zásadou právní jistoty, jelikož mateřské společnosti nemohou jasně znát přesnou částku, kterou je každá z nich povinna zaplatit ve vztahu k období, za které byla spolu se svou dceřinou společností činěna solidárně odpovědnou za protiprávní jednání. Kromě toho pravidlo o rovné míře odpovědnosti stanovené Tribunálem[59], i kdyby existovalo, což navrhovatelky popírají, údajně nemůže vysvětlit řešení přijaté Tribunálem v napadeném rozsudku. I kdyby totiž pokuta byla rozdělena rovným dílem mezi spoludlužníky, závisela by částka skutečně získaná od jedné z mateřských společností vždy na částce získané od dalších společností.

104. Konečně navrhovatelky popírají námitku nepřípustnosti vznesenou Komisí. Areva tvrdí, že nedoplnila žádnou novou skutečnost k výhradám uvedeným před Tribunálem a že *quod non* pouze předložila nové argumenty (a nikoli nové důvody), které mají podpořit důvod vycházející z porušení pravidel o společné a nerozdílné odpovědnosti vznesený v prvním stupni. Každopádně v době mezi žalobou podanou k Tribunálu a kasačním opravným prostředkem podaným k Soudnímu dvoru údajně vyšly najevo nové skutkové a právní okolnosti[60], které by samy o sobě stačily k odůvodnění toto, že tyto argumenty byly předloženy až v průběhu nynějšího řízení. Společnosti skupiny Alstom tvrdí, že i když nebyl výraz „faktická solidarita“ použit v prvním stupni, byla tato solidarita opakovaně zmíněna

58 — Uvedeno výše v poznámce pod čarou 32.

59 — Bod 215 napadeného rozsudku.

60 — Areva konkrétně jako novou skutkovou okolnost uvádí prodej společnosti Areva T&D SA Alstom skupině Alstom v roce 2010 (viz bod 6 tohoto stanoviska) a jako novou právní okolnost rozsudek Tribunálu ve věci Trioplast.

v písemnostech společnosti Alstom a projednána před Tribunálem. Odkazují na první a druhý žalobní důvod vznesené před Tribunálem, na vyjádření Komise i na ústní přednesy zástupců společnosti Alstom na jednání. Argumenty týkající se faktické solidarity tak údajně nepředstavují nový důvod, nýbrž pouze rozšíření důvodu již vzneseného před Tribunálem.

ii) Argumenty Komise

105. Komise tvrdí, že jak druhý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Areva, tak druhá část čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom jsou nepřípustné jakožto nové důvody, které mění předmět řízení před Tribunálem. Z bodů 191 až 195 napadeného rozsudku a z vyjádření společností Areva a Alstom před Tribunálem údajně vyplývá, že se jejich argumenty týkají různých otázek, které nijak neodkazují na jakoukoli faktickou solidaritu mezi mateřskými společnostmi Alstom a Areva. Argumenty uvedené před Tribunálem se týkaly pouze solidarity *de jure*, a nikoli *de facto* mezi společností Areva T & D SA a jejími postupnými mateřskými společnostmi, co se týče společnosti Areva, a solidarity mezi společností Areva T&D SA a její bývalou mateřskou společností Alstom, pokud jde o společnosti skupiny Alstom.

106. Pokud jde o věc samou, Komise tvrdí, že skutečnost, že pokuta byla uložena společně a nerozdílně společnostem Areva T&D SA a ostatním společnostem skupiny Areva, i když tato společnost byla také činěna solidárně odpovědnou se společností Alstom, lze vysvětlit jednoduchou okolností, že se jedná o dceřinou společnost, která se účastnila protiprávního jednání, a která byla pod kontrolou dvou po sobě následujících mateřských společností. Převod této dceřiné společnosti údajně vedl k situaci její dvojí společné a nerozdílné odpovědnosti činící ji solidárně odpovědnou s každou ze svých mateřských společností. Nevyplývá z toho však, že jsou solidárně odpovědné Areva a Alstom. Ostatně přístup, v jehož rámci byla mateřské společnosti vyměřena stejná výchozí částka jako dceřiné společnosti, která se přímo účastnila na kartelové dohodě, a to bez rozdělení této výchozí částky v případě, že se postupem času vystřídalo několik mateřských společností, nemůže být sám o sobě považován za nevhodný [61].

107. Komise se domnívá, že z toho vyplývá, že v situaci projednávaného případu, kdy dceřiná společnost Areva T&D SA je činěna společně a nerozdílně odpovědnou se svými dvěma po sobě následujícími mateřskými společnostmi, mohla být každé z těchto dvou společností uložena celá výchozí částka, která byla shodná s výchozí částkou dceřiné společnosti, přičemž tato částka byla následně zvýšena v závislosti na době účasti každého jednotlivého adresáta rozhodnutí na protiprávním jednání a přitěžující okolnosti vycházející z vůdčí role v protiprávním jednání. To mělo za následek i tři různé částky pokuty pro dotčené společnosti. I když existuje řada možných způsobů vymezení společné a nerozdílné odpovědnosti, Komise v rámci výkonu svého prostoru pro uvážení zvolila požadovat jedinou výchozí částku společně a nerozdílně od tří společností tím, že uplatnila nejvýhodnější z metod myslitelných pro dotčené mateřské společnosti.

108. Komise se sice domnívá, že závěr Tribunálu, podle kterého nedošlo k porušení zásad právní jistoty a personality trestu, musí být potvrzen, avšak navrhuje, aby Soudní dvůr nahradil odůvodnění použité Tribunálem v bodech 213 až 215 napadeného rozsudku v souladu s tímto závěrem. Má totiž za to, že na rozdíl od toho, jak rozhodl Tribunál, není nijak příslušná rozhodnout o vzájemných podílech mezi různými spoludlužníky na zaplacení pokuty. Ačkoli způsob uspořádání společné a nerozdílné odpovědnosti použitý v projednávaném případě znamená překrytí splatných částek společností Areva a Alstom, nečiní to tyto společnosti přímo *a stricto sensu* společně solidárně odpovědnými. Právně rozhodující je totiž společná a nerozdílná odpovědnost každé mateřské společnosti s převedenou dceřinou společností. Znásobení solidárních vazeb dceřiné společnosti v případě jejího prodeje po dobu trvání protiprávního jednání nemění právní povahu individuálních vztahů mezi touto dceřinou

61 — Komise odkazuje na výše uvedený rozsudek Trioplast (bod 74).

společností a každou z jejích mateřských společností. V takové situaci „faktické“ solidární odpovědnosti mezi po sobě následujícími mateřskými společnostmi dceřiné společnosti, se použijí stejné úvahy, jaké podle judikatury zakládají společnou a nerozdílnou odpovědnost na základě dohody mezi mateřskou a dceřinou společností.

b) Analýza

i) K přípustnosti

109. Předem je třeba analyzovat námitku nepřípustnosti vznesenou Komisí proti výhradám týkajícím se vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Areva a Alstom. Komise v podstatě tvrdí, že tyto výhrady byly předloženy teprve ve fázi kasačního opravného prostředku, a představují tak nové důvody, které mění předmět sporu před Tribunálem, a jsou proto nepřípustné.

110. V tomto ohledu je třeba v první řadě připomenout, že podle čl. 58 prvního pododstavce statutu Soudního dvora je kasační opravný prostředek podaný k Soudnímu dvoru omezen na právní otázky a může být založen na důvodech vycházejících mimo jiné z porušení právních předpisů Unie Tribunálem.

111. Kromě toho čl. 113 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora[62] stanoví, že kasační opravný prostředek nesmí měnit předmět sporu před Tribunálem.

112. Z ustálené judikatury vyplývá, že příslušnost Soudního dvora je v zásadě omezena na posouzení právního řešení žalobních důvodů projednávaných u soudců rozhodujících ve věci samé[63]. Účastník řízení tedy v zásadě nemůže poprvé až před Soudním dvorem vznést důvod, který nevznesl před Tribunálem, neboť by to znamenalo, že by Soudní dvůr mohl přezkoumávat legalitu řešení přijatého Tribunálem s ohledem na důvody, které Tribunál neprojednával[64].

113. Nicméně nový argument, který představuje pouhé rozvedení nebo rozšíření argumentace předložené před Tribunálem, nepředstavuje nový důvod, ale musí být považován za přípustné rozšíření žalobního důvodu uvedeného již v předchozím stadiu řízení[65]. Takový argument je proto přípustný[66].

114. V projednávaném případě musím především konstatovat, že před Tribunálem ani Areva ani společnosti skupiny Alstom výslovně nevznesly výhradu vycházející z vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Areva a Alstom porušující zásadu právní jistoty a personality trestu, jak to učinily ve svých kasačních opravných prostředcích. Ve svých žalobách v prvním stupni vznesly žalobní důvody vycházející z porušení pravidel o solidaritě, ale pouze ve vztahu k vytvoření solidarity *de jure* mezi mateřskými společnostmi (Alstom a Areva) a dceřinou společností (Areva T&D SA), a nikoli v souvislosti s vytvořením faktické solidarity mezi oběma mateřskými společnostmi. Ačkoli se snaží prokázat, že tyto výhrady nejsou novými skutečnostmi, je podle mého názoru zřejmé, že je tomu naopak.

62 — Nyní článek 170 nového jednacího řádu Soudního dvora (viz poznámku pod čarou 50).

63 — Viz zejména rozsudek ze dne 11. prosince 2008, Komise v. Département du Loiret (C-295/07 P, Sb. rozh. s. I-9363, bod 95 a citovaná judikatura), výše uvedené rozsudky Elf Aquitaine (bod 35 a citovaná judikatura), jakož i Schindler Holding a další v. Komise (bod 55 a citovaná judikatura).

64 — Viz bod 20 mého stanoviska předneseného dne 30. dubna 2009 ve věci Prym a Prym Consumer v. Komise (rozsudek ze dne 3. září 2009, C-534/07 P, Sb. rozh. s. I-7415, jakož i citovaná judikatura).

65 — Viz bod 28 stanoviska generální advokátky Kokott ze dne 23. dubna 2009, ve výše uvedené věci Akzo Nobel a další v. Komise, jakož i bod 39 rozsudku v téže věci. Viz rovněž rozsudek ze dne 4. října 2007, Naipes Heraclio Fournier v. OHIM (C-311/05 P, bod 59), a ze dne 12. listopadu 2009, SGL Carbon v. Komise (C-564/08 P, bod 24).

66 — Viz výše uvedené rozsudky Akzo Nobel v. Komise (bod 39) a SGL Carbon v. Komise (bod 24). Viz rovněž rozsudky ze dne 24. září 2002, Falck a Acciaierie di Bolzano v. Komise (C-74/00 P a C-75/00 P, Recueil, s. I 7869, bod 178), ze dne 18. ledna 2007, PKK a KNK v. Rada (C-229/05 P, Sb. rozh. s. I-439, body 64 až 66), jakož i výše uvedený rozsudek Komise v. Département du Loiret (bod 99).

115. Zásadní otázkou, která zde tedy vyvstává, je otázka posouzení toho, zda tyto nové výhrady musejí být označeny za nový důvod, který mění předmět řízení, jak tvrdí Komise, nebo zda představují rozvedení nebo rozšíření důvodů vznesených před Tribunálem, jak tvrdí Areva i společnosti skupiny Alstom.

116. Již jsem uvedl, že rozdíl mezi novým argumentem (přípustné) a novým důvodem (nepřípustné) je citlivá otázka, k níž judikatura nepřistupuje vždy soudržně [67]. Ve stejném smyslu jsem rovněž uvedl, že výhrada, která je založena na právním základě odlišném od žalobních důvodů vznesených před Tribunálem, musí být považována za nový důvod, který musí být prohlášen za nepřípustný, zatímco výhrada vyjádřená na podporu důvodu již uplatněného již před Tribunálem může v závislosti na daném případu představovat přípustný argument [68].

117. V projednávaném případě, pokud jde v první řadě o společnost Alstom, je třeba uvést, že před Tribunálem vznesla důvod, konkrétně druhý žalobní důvod, který stejně jako v kasačním opravném prostředku vychází z porušení právních pravidel použitelných na solidaritu, což způsobuje porušení zásad právní jistoty a personality trestu. Je pravda, že před Tribunálem v rámci tohoto žalobního důvodu nepoukazovala Alstom výslovně na vytvoření faktické solidarity mezi po sobě následujícími mateřskými společnostmi, nýbrž vyzvala Tribunál k tomu, aby vytkl konstatování vztahu solidarity mezi ní a společností Areva T&D SA, společnostmi, které již v okamžiku přijetí rozhodnutí nepředstavovaly hospodářskou jednotku. Nicméně je třeba konstatovat, že v rámci výhrady vycházející z porušení zásady personality trestu Alstom výslovně zpochybnila okolnost, že částka pokuty 25 500 000 eur uložené společnosti Areva a její bývalým dceřiným společnostem byla nedílnou součástí částky pokuty 53 550 000 eur uložené společně a nerozdílně společnostem Alstom a Areva T&D SA, tvrdíc, že by takové solidární rozdělení dluhů mezi spoludlužníky vedlo k porušení zásady personality trestu [69]. Tato konkrétní otázka pak byla rovněž zmíněna na jednání před Tribunálem, jak vyplývá z tvrzení společnosti Alstom, která nejsou zpochybněna Komisí.

118. Právě z tohoto spojení solidární pokuty uložené společnosti Areva a jejím bývalým dceřiným společnostem s pokutou uloženou společně a nerozdílně společnostem Alstom a Areva T&D SA vyplývá „faktická“ solidarita mezi společnostmi Areva a Alstom napadená v kasačních opravných prostředcích. Kromě toho v rámci výhrady vycházející z porušení zásady právní jistoty vznesené v témže důvodu v prvním stupni Alstom výslovně uvádí nejistotu, pokud jde o výkon trestu, který s sebou nese použití pravidel solidarity ze strany Komise [70].

119. Je tedy třeba konstatovat, že ačkoli Alstom před Tribunálem konkrétně neuvedla výhradu, podle které vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Alstom a Areva pod tímto označením [71], způsobilo porušení zásad personality trestu a právní jistoty, jak to učinila v kasačním opravném prostředku, přesto v rámci žalobního důvodu, spočívajícího právě na témže právním základě jako důvod vznesený v kasačním opravném prostředku, výslovně tvrdila, že premisa, ze které tato faktická solidarita vyplývá, totiž spojení dvou solidárních pokut mezi dceřinou společností a po sobě následujícími mateřskými společnostmi, takové porušení způsobuje.

67 — Viz mé stanovisko ve výše uvedené věci Prym a Prym Consumer v. Komise (bod 26), kde jsem uvedl, že je podle mého názoru hodné kritiky postavit jakýkoli nový argument uplatněný navrhovatelkami na podporu určitého důvodu naroveň režimu nepřípustnosti uplatnění nových důvodů a dospět k závěru, že je uvedený argument nepřípustný (viz citovaná judikatura).

68 — Viz zejména mé stanovisko ve výše uvedené věci Prym a Prym Consumer v. Komise (bod 27) a rozsudek ze dne 25. října 2007, Komninou a další v. Komise (C-167/06 P, bod 24).

69 — Viz body 80 až 85 žaloby Alstom v prvním stupni a zejména bod 83.

70 — Tamtéž (bod 77).

71 — Zdá se, že účastnice řízení byly inspirovány použitím výrazu „faktická solidarita“, který byl použit v rozsudku Trioplast, na který opakovaně odkazují.

120. Za těchto okolností se domnívám, že se nelze domnívat, že výhrady vznesené společností Alstom v jejím kasačním opravném prostředku mění předmět řízení tak, aby je bylo třeba označit za nepřípustné. Tyto výhrady spíše představují rozvinutí výhrad vznesených před Tribunálem. Pokud jde o společnost Alstom, musejí tedy podle mého názoru být považovány za přípustné.

121. Co se týče společnosti Areva, je situace naproti tomu poněkud odlišná. V prvním stupni totiž, stejně jako Alstom, vznesla žalobní důvod (čtvrtý), vycházející z porušení pravidel o solidaritě, který se výslovně týkal pouze uložení společné a nerozdílné pokuty společnosti Areva T&D SA se společností Alstom, a nikoli vytvoření faktické solidarity mezi po sobě následujícími mateřskými společnostmi. V rámci tohoto důvodu Areva tvrdila, že nesprávné uplatnění pravidel týkajících se solidarity způsobilo porušení zásady právní jistoty[72], avšak v tomto rámci nevznesla výhradu vycházející z porušení zásady personality trestu. Naopak, na rozdíl od společnosti Alstom, z těchto písemností nevyplývá, že Areva před Tribunálem v rámci svého žalobního důvodu *výslovně* zpochybnila okolnost, že její pokuta byla nedílnou součástí pokuty uložené solidárně společnostem Alstom a Areva T&D SA. Pro společnost Areva je proto souvislost mezi žalobním důvodem vzneseným v prvním stupni a novou výhradou předloženou v kasačním opravném prostředku slabší než pro společnost Alstom.

122. V projednávané věci však zaprvé Areva vznesla žalobní důvod zakládající se, alespoň částečně, na témže právním základě jako důvod vznesený v jejím důvodu kasačního opravného prostředku, totiž důvod vycházející z porušení zásady právní jistoty při použití pravidel o solidaritě. Zadruhé v rámci své argumentace vycházející z porušení pravidel o solidaritě[73] Areva uvedla otázky týkající se vazby, která byla určena mezi ní a společností Alstom, vzhledem k dvojímu uložení solidární odpovědnosti mezi ní a společností Areva T&D SA na straně jedné, a společnostmi Alstom a Areva T&D SA na druhé straně. Zatřetí, jak vyplývá z bodu 101 výše, Areva na rozdíl od společnosti Alstom výslovně navrhla, aby bylo Tribunálu vytknuto použití pravidel o solidaritě, které provedl, jelikož tato pravidla měla za následek vytvoření „faktické“ solidarity. V tomto ohledu z judikatury vyplývá, že je navrhovatel oprávněn podat kasační opravný prostředek u Soudního dvora, ve kterém uplatní důvody vyplývající z napadeného rozsudku a směřující ke zpochybnění jeho opodstatněnosti[74]. Začtvrté je ještě třeba uvést na jedné straně, že otázka spojení dvou solidárních pokut byla uvedena společností Alstom před Tribunálem, jak jsem uvedl v bodech 117 a 118 výše, takže tato otázka nebyla řízení před ním zcela cizí, a na druhé straně že Tribunál obě věci spojil a vydal jediný rozsudek, který odpovídá na všechny žalobní důvody vznesené před ním účastnicemi řízení[75].

123. Za těchto zvláštních podmínek se domnívám, že je třeba mít za to, že výhrada vycházející z toho, že vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Areva a Alstom porušuje zásadu právní jistoty, nemůže změnit předmět řízení, jak byl vymezen před Tribunálem. Naopak výhrada vycházející z porušení zásady personality trestu, jelikož nebyla v prvním stupni společností Areva ani jejími bývalými dceřinými společnostmi, spolužalobkyněmi před Tribunálem, uvedena (nyní dceřiné společnosti Alstom a spolunavrhovatelky společnosti Alstom ve věci C-253/11 P), musí být podle mého názoru považována, pokud jde o ně, za nepřípustnou.

72 — Zejména v páté části uvedeného čtvrtého důvodu.

73 — Zejména v rámci třetí, čtvrté a šesté části jejího čtvrtého důvodu.

74 — Viz mé stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (body 139 a 140), jakož i rozsudek ze dne 29. listopadu 2007, Stadtwerke Schwäbisch Hall a další v. Komise (C-176/06, bod 17).

75 — Obě věci, ačkoli spojené, jsou dva odlišné případy s dvěma předměty, které se nezbytně neshodují. Z judikatury však vyplývá, že pokud Tribunál spojil dvě věci a vydal jeden rozsudek, který odpovídá na všechny důvody vznesené účastníky řízení v řízení před ním, může být uznání určitého spojení mezi důvody a argumenty vznesenými jednotlivými účastníky řízení před Tribunálem přípustné v kasačním opravném prostředku. V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 11. července 2013, Team Relocations a další v. Komise (C-444/11 P, bod 34) a ze dne 24. března 2011, ISD Polska a další v. Komise (C-369/09 P, Sb. rozh. s. I-2011, bod 85 a citovaná judikatura).

ii) K věci samé

124. Jak Areva, tak společnosti skupiny Alstom v podstatě Tribunálu vytýkají, že porušil zásadu právní jistoty a personality trestů tím, že potvrdil uplatňování pravidel o společné a nerozdílné odpovědnosti tak, jak k němu došlo ze strany Komise, což vedlo k vytvoření faktické solidarity mezi společnostmi Areva a Alstom, dvěma společnosti, které nikdy nepředstavovaly jednotnou hospodářskou entitu.

125. V tomto ohledu je nejprve třeba připomenout, že zásada právní jistoty je obecnou zásadou unijního práva, která zejména vyžaduje jasnost a přesnost všech aktů unijních orgánů, aby se tak dotčené osoby mohly s jistotou seznámit s rozsahem povinností, které jim tyto akty ukládají a jednoznačně rozpoznat svá práva a povinnosti, a aby mohly následně přijmout odpovídající opatření[76]. Tato zásada se uplatní zvlášť přísně, jedná-li se o akt, který může mít finanční dopad, aby se zúčastněné osobě umožnilo s jistotou rozpoznat rozsah povinností, které jí tento akt ukládá[77].

126. Je třeba také připomenout, že zásada personality trestů, která je důsledkem zásady osobní odpovědnosti použitelné v jakémkoli správním řízení, které může vést k uložení sankcí podle práva hospodářské soutěže[78], vyžaduje, aby osoba byla potrestána pouze za činy, které jsou jí vytýkány individuálně. Podle této zásady tak lze čin, za nějž lze uložit trest, přičíst pouze tomu, kdo jej spáchal[79], a tudíž nemůže být potrestán nikdo jiný než viník[80].

– K vytvoření faktické solidarity

127. V projednávaném případě Komise a po změně výše pokuty Tribunál uložily společnosti Alstom pokutu ve výši 53 550 000 eur (sníženou Tribunálem na 48 195 000 eur), přičemž za zaplacení uvedené pokuty činily odpovědnou společnost Areva T&D SA v celé výši této částky. Pokud jde o částku uloženou společnosti Areva T&D SA, jsou Areva a její dvě další bývalé dceřiné společnosti činěny společně a nerozdílně odpovědnými spolu se společností Areva T&D SA do výše 25 500 000 eur (snížené na 20 400 000 eur po změně provedené Tribunálem). Prodaná dceřiná společnost, Areva T&D SA, je tedy činěna solidárně odpovědnou za zaplacení své pokuty zároveň se svou dřívější i novou mateřskou společností.

128. V tomto ohledu je třeba uvést, že je nesporné, že Areva a Alstom podle práva hospodářské soutěže nikdy netvořily jednotnou hospodářskou entitu, a tedy jeden podnik společně. V projednávaném případě je to dceřiná společnost, totiž Areva T&D SA, která tvořila jednotnou hospodářskou entitu s postupně společností Alstom v období od 7. prosincem 1992 do 8. ledna 2004, a se společností Areva a jejími bývalými dceřinými společnostmi od 9. ledna do 11. května 2004. Z tohoto důvodu Komise a poté Tribunál uložily společnou a nerozdílnou odpovědnost *de jure* výlučně dceřiné společnosti s jejími po sobě následujícími mateřskými společnostmi. Komise a Soudní dvůr nevytvořily solidaritu *de jure* mezi samotnými mateřskými společnostmi.

76 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 29. března 2011, ThyssenKrupp Nirosta v. Komise (C-352/09 P, Sb. rozh. s. I-2359, bod 81), a výše uvedený rozsudek ArcelorMittal Luxembourg v. Komise a Komise v. ArcelorMittal Luxembourg a další (bod 68).

77 — Viz stanovisko generálního advokáta Bota přednesené dne 11. září 2007 ve věci Komise v. Salzgitter (rozsudek ze dne 22. dubna 2008, C-408/04 P, Sb. rozh. s. I-2767, bod 298 a citovaná judikatura).

78 — Pokud jde o podrobnější úvahy o zásadách osobní odpovědnosti a personality trestu, odkazuji na své stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (body 74 a násl.).

79 — Viz bod 63 stanoviska generálního advokáta Ruiz-Jarabo Colomera předneseného dne 11. února 2003 ve věci Aalborg Portland a další v. Komise (rozsudek ze dne 7. ledna 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P a C-219/00 P, Recueil, s. I-123).

80 — Viz stanovisko generálního advokáta Bota přednesené dne 26. října 2010 ve výše uvedených věcech ArcelorMittal Luxembourg v. Komise a Komise v. ArcelorMittal Luxembourg a další (bod 181).

129. Avšak v souladu se samotným cílem společné a nerozdílné odpovědnosti [81] Komise má naprostou volnost k vymáhání pokuty od toho či onoho dotyčného právního subjektu v závislosti na jejich platebních možnostech. Proto v rámci struktury solidarity, jak je uvedena v bodě 127 výše, může Komise požadovat zaplacení celé pokuty nebo její části od dceřiné společnosti nebo jedné či druhé mateřské společnosti, které ji v časové následnosti kontrolovaly, až do zaplacení celé pokuty.

130. Je však zřejmé, že v takové struktuře solidarity vymožení pokuty od jedné z mateřských společností nevyhnutelně ovlivní vymáhání pokuty od druhé společnosti. Proto pokud Komise obdrží od společnosti Alstom celou částku pokuty, bude dceřiná společnost (Areva T&D SA, nyní Alstom Grid SAS) zcela osvobozena od povinnosti zaplatit pokutu Komisi, a následně Areva a její další bývalé dceřiné společnosti, solidární spoludlužníci společnosti Areva T&D SA, budou rovněž od této povinnosti osvobozeny. Naproti tomu, pokud Komise obdrží od společnosti Areva zaplacení její pokuty, budou dceřiná společnost a její solidární spoludlužnice Alstom osvobozeny do výše částky zaplacené společností Areva Komisi.

131. Na takovou „faktickou“ solidaritu poukazují Alstom a Areva.

– K porušení zásad personality trestů a právní jistoty

132. Obsahuje takové uspořádání vztahů solidarity mezi právnickými osobami potrestanými za porušení pravidel hospodářské soutěže, které s sebou nese vytvoření faktické solidarity mezi mateřskými společnostmi, které nikdy netvořily jednotnou hospodářskou entitu, porušení zásad právní jistoty a personality trestu?

133. V projednávaném případě na jedné straně použití pravidel o solidaritě ze strany Komise a potvrzené Tribunálem by způsobilo porušení zásady personality trestu, jak je připomenuta v bodě 126 výše, pokud by při výše uvedeném uspořádání solidarity právnická osoba, od které Komise pokutu vymohla, měla povinnost zaplatit pokutu za trestná jednání, která nejsou přičitatelná podniku, za něhož se má tato právnická osoba z protiprávního jednání zodpovídat, a zejména v projednávané věci, za trestná jednání spáchaná v průběhu období, za které dotčená právnická osoba již nemohla být (nebo ještě nemohla být) činěna odpovědnou za protiprávní jednání, neboť již nebyla (nebo ještě nebyla) součástí jediné hospodářské entity odpovědné za tato jednání.

134. Na druhé straně by došlo k porušení zásady právní jistoty, pokud by mělo uspořádání solidarity zvolené ve sporném rozhodnutí a potvrzené v napadeném rozsudku za následek to, že zúčastněné osoby, totiž právnické osoby potrestané za protiprávní jednání přičítané hospodářské jednotce, k níž náležely, nemohou jednoznačně zjistit rozsah povinností, které jim akty orgánů, totiž sporné rozhodnutí a napadeného rozsudku, v rozsahu, v němž potvrzuje uspořádání solidarity, ukládají.

135. V projednávané věci, jak jsem uvedl v bodě 128, Areva a Alstom nikdy netvořily jednotnou hospodářskou entitu, a tudíž společný podnik podle práva hospodářské soutěže. Naproti tomu v časové posloupnosti tvořily s dceřinou společností Areva T&D SA dvě odlišné hospodářské entity, z nichž každá je samostatně odpovědná za kartelovou dohodu v odlišných obdobích a za odlišných podmínek.

81 — Viz v tomto ohledu bod 52 mého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další.

136. Mimoto je třeba konstatovat, že v projednávaném případě je odpovědnost každé mateřské společnosti zcela odvozena od odpovědnosti její dceřiné společnosti, takže jelikož se Komise v rámci svého prostoru pro uvážení [82] rozhodla uložit mateřské společnosti solidární zaplacení pokuty s její dceřinou společností, nemůže být odpovědnost mateřské společnosti větší než odpovědnost dceřiné společnosti [83]. Za těchto podmínek představují částky stanovené Komisí k tíži mateřských společností maximální částky, do jejichž výše jsou určeny příslušné solidární odpovědnosti po sobě následujících mateřských společností s dceřinou společností [84].

137. Je přitom pravda, že sporné rozhodnutí zakládá osobní odpovědnost mateřských společností za spáchání protiprávního jednání, jak uvedl Tribunál v bodě 220 napadeného rozsudku ve vztahu ke společnosti Alstom.

138. Nicméně v případě, jako je projednávaný případ, kdy obě mateřské společnosti nikdy společně netvořily hospodářskou entitu a Komise se rozhodla činit je solidárně odpovědnými s dceřinou společností, požaduje zásada personality trestů, aby pokuta, která je každé z nich uložena, nepřesáhla podíl její solidární odpovědnosti. Tento podíl odpovídá části, přidělené každé mateřské společnosti z celkové částky, jejíž výše je dceřiné společnosti uložena solidárně s po sobě následujícími mateřskými společnostmi [85].

139. V projednávaném případě takové uspořádání solidarity, jaké bylo zvoleno Komisí a potvrzeno Tribunálem, obsahuje v tomto ohledu problémy. Pokud totiž částka pokuty uložené dceřiné společnosti, Areva T&D SA, neodpovídá částkám pokut uložených jí společně a nerozdílně s po sobě jsoucími mateřskými společnostmi, není možné určit, jaká pokuta odpovídá individuální odpovědnosti každé z různých hospodářských entit, uvedených v bodě 135. Naopak z této situace vyplývá zaprvé, že první z těchto hospodářských entit (ta, která je tvořená společnostmi Alstom a Areva T&D SA) je odpovědná za celou pokutu, i když se nedopustila protiprávního jednání během celého období, za které byla pokuta uložena (totiž období mezi 7. prosincem 1992 a 11. květnem 2004), a zadruhé že odpovědnost druhé hospodářské entity (tvořené společnostmi Areva T&D SA, Areva a dalšími jejími bývalými dceřinými společnostmi) výrazně převyšuje podíl částky pokuty stanovený za celé protiprávní jednání v dotčeném období. Tento stav podle mého názoru není v souladu se zásadou personality trestů.

140. Kromě toho musí být rovněž konstatováno porušení zásady právní jistoty, jelikož mateřské společnosti nejsou schopny jednoznačně určit přesnou výši pokuty, kterou by měla zaplatit za období, pro které jsou činěny společně a nerozdílně odpovědnými za protiprávní jednání společně s jejich dceřinou společností.

141. Zdá se mi, že problémy ve skutečnosti vyplývají z toho, že Komise ve sporném rozhodnutí, když začala stanovovat pokutu, ke skupině Areva a skupině Alstom přistupovala jako k jednotné entitě [86]. V tomto ohledu, aniž je třeba se zvlášť vyjadřovat k této otázce, uvádím, že okolnost vznesená Komisí, že Tribunál měl v rozsudku Trioplast za to, že přístup spočívající v přičítání mateřské společnosti stejné výchozí částky pokuty jako dceřiné společnosti, která se přímo podílela na kartelové dohodě, aniž byla tato výchozí částka rozdělena v případě několika po sobě následujících mateřských společností, nemůže být považován za nepřiměřený, je sama o sobě irelevantní. Zaprvé se

82 — Viz v tomto ohledu rozsudek ze dne 24. září 2009, Erste Group Bank a další v. Komise (C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P a C-137/07 P, Sb. rozh. s. I-8681, body 81 až 84), jakož i mé stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (bod 81).

83 — Viz v tomto ohledu rozsudek ze dne 22. ledna 2013, Komise v. Tomkins (C-286/11 P, bod 43), který potvrdil výše uvedený rozsudek Tomkins v. Komise (zejména bod 38).

84 — V tomto smyslu viz výše uvedený rozsudek Trioplast (bod 168).

85 — Tamtéž (bod 169).

86 — Viz bod 486 odůvodnění sporného rozhodnutí.

projednávané kasační opravné prostředky netýkají metody používané při výpočtu pokuty, nýbrž uplatnění pravidel o solidaritě. Zadruhé je tento argument neúčinný, jelikož i kdyby uvedená metoda nebyla sama o sobě chybná, nijak to nemění skutečnost, že v projednávané věci uspořádání solidarity zvolené Komisí a potvrzené Tribunálem obsahuje porušení zásad personality trestů a právní jistoty.

142. Mimoto je třeba uvést, že nejistota nemůže být zhojena pravidlem o rovné míře odpovědnosti stanoveným Tribunálem v bodě 215 napadeného rozsudku a uvedeným v bodě 100 výše.

143. Zaprvé totiž, jak jsem uvedl v bodech 88 a 89 svého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další, a jak podrobněji proberu v bodě 155 a následujících, nebylo prokázáno, že takové pravidlo v unijním právu hospodářské soutěže existuje.

144. Na druhé straně a každopádně, i kdyby takové pravidlo existovalo, nemohlo by zhojit nejistoty vyplývající z uspořádání solidarity použité v tomto konkrétním případě. Zdá se mi, že s jeho použitím v projednávaném případě je spojeno riziko závislosti celkové výše pokuty, za kterou je právnická osoba skutečně zodpovědná, na diskreční volbě Komise týkající se dlužníka, vzhledem k němuž má v úmyslu vymoci pokutu. Tato částka se totiž může lišit podle toho, zda se Komise rozhodne vymoci pokutu od jednoho[87], nebo druhého[88] dlužníka, což se mi zdá nepřijatelné obecně, a zvláště v situaci, ve které spoludlužníci nikdy nepatřili do jednotné hospodářské entity.

145. Pokud jde o návrh Komise na nahrazení odůvodnění v rozsahu, v němž směřuje ke zpochybnění její pravomoci určit vzájemné vztahy mezi solidárními spoludlužníky pokuty, domnívám se, že je třeba jej odmítnout z důvodů uvedených v bodech 160 až 163, 169 a 173 níže, jakož i podrobněji v rámci analýzy prvního a třetího důvodu kasačního opravného prostředku Komise ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další, obsažené v bodech 42 až 91 mého stanoviska v uvedené věci. V ostatních ohledech se mi zdá, že Komise spíše namísto skutečného návrhu na nahrazení odůvodnění předkládá argumenty směřující ke zpochybnění výhrad vznesených navrhovatelkami. Ve světle výše uvedených úvah však tyto argumenty musejí být zamítnuty.

146. Ze všech výše uvedených úvah vyplývá, že podle mého názoru musí být výhradám vycházejícím z nesprávného právního posouzení při uplatňování pravidel solidarity způsobující porušení zásad právní jistoty a personality trestů v souvislosti s vytvořením faktické solidarity mezi společnostmi Areva a Alstom vyhověno, přičemž výhrada vycházející z porušení zásady personality trestu je, jak bylo uvedeno v bodě 123 výše, v případě Areva nepřípustná.

87 — Proto při uplatnění zásady o rovné míře odpovědnosti chápu situaci takto: pokud se Komise rozhodne vymoci celou částku pokuty ve výši (v návaznosti na rozsudek Tribunálu) 48 195 000 eur od společnosti Alstom, mohla by tato společnost zpět získat polovinu této částky od společnosti Areva T&D SA prostřednictvím regresního nároku. Alstom by tak ve skutečnosti zaplatila polovinu pokuty, totiž 24 097 500 eur. Areva T&D SA by měla uhradit zbývající polovinu. Avšak ohledně této částky jsou Areva a jejích dvě další bývalé dceřiné společnosti solidárními spoludlužníky společnosti Areva T&D SA až do výše 20 400 000 eur , takže by Areva T&D SA mohla od svých tří dalších spoludlužníků požadovat jejich podíl na této částce (odpovídající částce 5 100 000 eur na každou společnost), čímž by Areva T&D SA měla povinnost uhradit pouze rozdíl ve výši 3 697 500 eur mezi pokutou, kterou sdílí se společností Alstom, a pokutou, pro kterou jsou Areva a další bývalé dceřiné společnosti spoludlužníky. V tomto případě by se skutečná pokuta k tíži společnosti Alstom rovnala částce 24 097 500 eur, pokuta k tíži společnosti Areva T&D SA by činila 8 797 500 eur (totiž zůstatek 3 697 500 eur + 5 100 000 eur) a pokuta společnosti Areva a jejích dvou dalších bývalých dceřiných společností by se rovnala částce 5 100 000 eur pro každou z nich.

88 — Naproti tomu, pokud se Komise rozhodne vymáhat nejprve pokutu od společnosti Areva ve výši částky, pro niž je společně a nerozdílně odpovědná se společností Areva T&D SA a dvěma bývalými dceřinými společnostmi, je podle mého názoru situace následující: Areva by byla povinna zaplatit pokutu ve výši 20 400 000 eur, poté mohla obdržet od svých solidárních spoludlužníků zaplacení jejich podílu (totiž každý 5 100 000 eur), případně prostřednictvím regresního nároku. Zbývalo by zaplatit Komisi zbylou část pokuty, tedy částku 27 795 000 eur. Poté by se Alstom a Areva T&D SA na uvedené částce podílely rovným dílem, plus, případně, 5 100 000 eur zaplacených společností Areva T&D SA ve prospěch společnosti Areva. V tomto případě by tedy skutečná výše pokuty připadající společnosti Alstom byla rovna částce 13 897 500 eur (totiž polovině z 27 795 000 eur), nebo případně částce 16 447 500 eur (pokud by se měla podílet na částce 5 100 000 eur společnosti Areva T&D), výše pokuty připadající společnosti Areva T&D SA by se rovnala částce 18 997 500 eur (tedy 13 897 500 + 5 100 000 eur) nebo případně 16 447 500 eur, a výše pokuty připadající společnosti Areva a jejím dvěma dalším bývalým dceřiným společnostem by činila 5 100 000 eur pro každou z nich.

3. K nesprávnému uplatnění pravidel o solidaritě způsobujícímu porušení zásad právní jistoty a personality trestů, článku 7 ES, jakož i k porušení povinnosti uvést odůvodnění

a) Argumenty účastnic řízení

i) Argumenty společnosti Areva a společností skupiny Alstom

147. V rámci třetího důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, jakož i první části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku, poslední výhrady druhé části čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku a třetí části druhého důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom uvádějí navrhovatelky pochybení ve výkladu a použití pojmu „společná a nerozdílná odpovědnost za zaplacení pokuty“, které způsobuje porušení zásad právní jistoty, personality trestu a článku 7 ES, jakož i porušení povinnosti Tribunálu uvést odůvodnění.

148. Zaprvé jak Areva, tak společnosti skupiny Alstom zpochybňují pravidlo o rovné míře odpovědnosti stanovené v bodě 215 napadeného rozsudku [89]. Na jedné straně je toto pravidlo údajně nové a nemá právní základ, jelikož Tribunál toto pravidlo nemůže najít v rozsudku Aristrain v. Komise [90], na který odkazuje, vzhledem k tomu, že není relevantní. Na druhé straně je toto pravidlo podle společnosti Alstom chybné i právně, jelikož mechanismus solidarity platí pouze pro vztahy mezi věřitelem a solidárními spoludlužníky a nikoli také pro vnitřní vztahy mezi solidárními spoludlužníky [91]. Tím, že se Tribunál opřel o pravidlo o rovné míře odpovědnosti, ačkoli takové pravidlo je v rozporu s pojmem „solidarita“ v unijním právu, dopustil se údajně nesprávného právního posouzení, jelikož dospěl k závěru, že každá z těchto společností může ze sporného rozhodnutí vyvodit výši podílu, který musí uhradit ve vztahu ke svým solidárním spoludlužníkům [92]. Kromě toho podle ní Tribunál svým rozsudkem porušil zásady právní jistoty a personality trestu, jelikož napadené rozhodnutí neumožnilo dotčeným společnostem jednoznačně rozpoznat způsob rozdělení pokuty.

149. Zadruhé Alstom rovněž tvrdí, že tím, že se Tribunál opřel o pravidlo o rovné míře odpovědnosti, dopustil se nesprávného právního posouzení konstatováním, že Komise nedelegovala na vnitrostátní soud nebo rozhodce pravomoc určit jejich příslušný podíl na zaplacení pokuty [93]. Komisi příslušelo, s ohledem na skutkové okolnosti projednávaného případu a v závislosti na vlastnostech dotčených podniků, určit podíly každého spoludlužníka. Pokud Komise jako v projednávaném případě toto určení neprovede, deleguje implicitně tuto pravomoc na třetí subjekt, totiž vnitrostátní soud nebo rozhodce, v rozporu s článkem 7 ES, zatímco tyto orgány nejsou v tomto ohledu příslušné.

150. Zatřetí navrhovatelky tvrdí, že Tribunál tím, že chybně, na základě takového pravidla, odůvodnil zamítnutí argumentů týkajících se porušení zásady právní jistoty a nedovolené delegace pravomocí Komise [94], změnil obsah sporného rozhodnutí ve smyslu jdoucím proti úmyslu Komise, a tudíž porušil povinnost uvést odůvodnění tím, že posouzení Komise nahradil vlastním posouzením. Sporné rozhodnutí totiž takové pravidlo nijak nezmiňuje. Naopak před Tribunálem Komise podporovala opačný výklad sporného rozhodnutí.

89 — Viz bod 100 tohoto stanoviska.

90 — Rozsudek ze dne 2. října 2003 (C-196/99 P, Recueil, s. I-11005).

91 — Areva však oproti tomu tvrdí, že souhlasí s postojem Tribunálu uvedeným v bodě 214 napadeného rozsudku, podle kterého solidarita platí nejen pro vztahy mezi věřitelem a spoludlužníky, ale i mezi spoludlužníky.

92 — Bod 226 napadeného rozsudku.

93 — Tamtéž.

94 — Tamtéž (body 210 až 218 a 236).

151. Kromě toho společnosti skupiny Alstom odmítají námitku nepřípustnosti důvodu vycházejícího z nedovolené delegace pravomocí Komise. Podle nich se nejedná o nový důvod, jelikož Alstom tento argument vznesla před Tribunálem. Každopádně je tento důvod neoddělitelně spjat s důvodem vycházejícím z porušení zásady personality trestu. Rovněž odmítají nahrazení odůvodnění požadované Komisí, přičemž žádají zrušení napadeného rozsudku.

ii) Argumenty Komise

152. Komise se domnívá, že výhrady vznesené společností Areva a společnostmi skupiny Alstom musí být zamítnuty, souhlasí však s některými otázkami, které tyto společnosti vznesly, a v tomto ohledu Soudnímu dvoru navrhuje nahrazení odůvodnění. Komise zvláště sdílí úvahu, podle které výše uvedený rozsudek Aristrain v. Komise, není relevantní v projednávaném případě. Naopak se Komise domnívá, že argument společnosti Alstom vycházející z údajně nedovolené delegace sankční pravomoci Komise je nepřípustný, protože se jedná o nový argument, který Alstom nevznesla před Tribunálem.

153. Co se týče věci samé, Komise tvrdí, že argumentace navrhovatelek je založena na nesprávném předpokladu, podle kterého Komise nedovoleně delegovala své pravomoci tím, že ve sporném rozhodnutí neupravila vnitřní vztahy mezi spoludlužníky a zvláště podíly jejich solidární odpovědnosti. Tato argumentace je údajně především nesoudržná. Pokud se totiž Areva a Alstom domnívaly, že Komise má výlučnou pravomoc regulovat vztahy mezi spoludlužníky, bylo by nepochopitelné, proč ony samy tuto záležitost upravily smluvně. Mimoto ve svých kasačních opravných prostředcích Areva a společnosti skupiny Alstom připustily, že otázka jejich podílu může být regulována vnitrostátními soudy nebo rozhodci, což vylučuje jakoukoli nedovolenou delegaci údajně výlučné pravomoci Komise. Každopádně na rozdíl od toho, co se dá dovozovat z napadeného rozsudku [95], nemá Komise žádnou pravomoc určit velikost podílů připadajících na spoludlužníky, takže nemůže dojít ani k nedovolené delegaci takové pravomoci, ani nelze ze skutečnosti, že rozhodnutí ukládající solidární pokutu v tomto ohledu mlčí, dovozovat, že spoludlužníci jsou odpovědni rovným dílem.

154. Konečně, pokud jde o body 213 až 215, jakož i body 222, 236 a 257 napadeného rozsudku, které se vztahují k pojmu podílů na společné a nerozdílné odpovědnosti, Komise se domnívá, že jsou stiženy řadou nesprávných právních posouzení a že je třeba, aby Soudní dvůr toto odůvodnění nahradil novým. Komise se domnívá, že Tribunál porušil meze, kterým podléhají pravomoci a povinnosti, které článek 23 nařízení č. 1/2003 svěřuje a ukládá Komisi, a negativně tak zasahuje do právních řádů členských států a smluvní volnosti stran. Její pravomoc ukládat pokuty se týká pouze vnějšího vztahu, tedy vztahu mezi Komisí a podnikem, kterému je určeno rozhodnutí a který je povinen zaplatit pokutu. Pouhá skutečnost, že určení solidárně odpovědných spoludlužníků, v jejich vnějším vztahu, vyvolává určité právní účinky, nemůže přivodit povinnost Komise stanovit podíly jejich odpovědnosti v jejich vnitřních vztazích.

b) Analýza

155. Co se zaprvé týče pravidla o rovné míře odpovědnosti, na které Tribunál odkazuje v bodě 215 napadeného rozsudku a které jsem zmínil v bodě 100 výše, vylíčil jsem v bodech 88 a 89 svého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další své pochybnosti o relevanci takového pravidla vytvořeného Tribunálem.

95 — Zejména v jeho bodech 215 a 229.

156. Toto pravidlo, které se jeví být zapůjčené Tribunálem z právního režimu solidárních závazků soukromého práva stanoveného v právním řádu některých členských států [96], není podle mého názoru zaprvé slučitelné se zásadami osobní odpovědnosti a personality trestů, jelikož stanoví jakýsi předpoklad stejné odpovědnosti mezi solidárními spoludlužníky pokuty za účast na jednotném jednání podniku, která nutně není stejná pro všechny zúčastněné subjekty.

157. Zadruhé podle mého názoru nemá právního základ nebo alespoň přiměřený principiální základ. V bodě 88 svého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další jsem poznamenal, že podle mého názoru k vytvoření takového pravidla, jakým je pravidlo o rovné míře odpovědnosti stanovené Tribunálem, totiž není dle mého názoru dostačující obecný odkaz na právní režim závazků soukromého práva při nedostatku jakéhokoli jiného vysvětlení ohledně důvodů, proč je zásada vyplývající z tohoto režimu použitelná v oblasti hospodářské soutěže, když je povaha povinnosti zaplatit uložené společnostem, kterým Komise uložila pokuty, které mají být zaplaceny společně a nerozdílně kvůli porušení práva hospodářské soutěže, která má *quasi* trestní povahu [97], odlišná od povahy povinnosti spoludlužníků soukromého práva.

158. V mém výše uvedeném stanovisku jsem mimo jiné uznal určitou potíž uznat relevanci odkazu, obsaženého rovněž v bodě 215 napadeného rozsudku, na body 100 a 101 výše uvedeného rozsudku Aristrain v. Komise. V tomto rozsudku totiž Soudní dvůr neuznal zásadu stanovenou Tribunálem v napadeném rozsudku. Soudní dvůr spíše vytkl Tribunálu, že nepostihl nedostatek odůvodnění rozhodnutí Komise, která uložila pokutu společnosti, jíž přičetla jednání jiné s ní spojené společnosti, aniž byla prokázána existence hospodářské jednotky mezi nimi. V uvedeném případě se tedy nejednalo ani o solidární uložení pokuty více subjektům [98].

159. Z toho vyplývá, že Tribunál nemohl své zamítnutí žalobních důvodů a výhrad vycházejících z porušení zásady právní jistoty založit na tomto pravidle tím, že měl v bodě 215 napadeného rozsudku za to, že každá ze společností, které bylo uloženo solidární zaplacení pokuty, může jednoznačně zjistit svůj podíl na výši pokuty.

160. V tomto ohledu je ještě třeba uvést, jak jsem uvedl v bodech 85 a 86 svého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další, že jestliže se Komise v případě, že v okamžiku přijetí jejího rozhodnutí již neexistuje jednotná hospodářská entita ve formě, ve které existovala, když došlo k protiprávnímu jednání, rozhodne v rámci svého prostoru pro uvážení uložit solidární pokutu právnickým osobám, které již netvoří takovou jednotnou hospodářskou entitu, klade zásada personality trestu požadavky právní jistoty, pokud jde o stanovení sankce pro tyto subjekty v jejich vzájemných vztazích.

161. I když totiž tyto subjekty zůstávají odpovědné ve svých vnějších vztazích vůči Komisi k zaplacení celkové pokuty za protiprávní jednání spáchané podnikem v rozsahu, v němž již v okamžiku přijetí napadeného rozhodnutí netvoří jednotnou hospodářskou entitu, musejí tyto subjekty být schopny zjistit vlastní podíl, který budou muset uhradit, vnitřně, ve vztazích se svými solidárními spoludlužníky, s nimiž již nejsou v hospodářském, organizačním a právním spojení dostačujícím k odůvodnění jejich zařazení do hospodářské jednotky.

96 — Viz v tomto ohledu konkrétněji bod 155 výše uvedeného rozsudku Siemens Österreich a další v. Komise. Tento rozsudek, který se týká téhož sporného rozhodnutí a který byl vynesen ve stejný den jako napadený rozsudek, je předmětem opravného prostředku ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další. Jak bylo uvedeno v bodě 2, předkládám stanovisko v této věci současně s tímto stanoviskem.

97 — Viz bod 40 a citovanou judikaturu stanoviska generální advokátky Kokott, předneseného dne 28. února 2013 ve věci Schenker & Co. a další (rozsudek ze dne 18. června 2013, C-681/11).

98 — Viz mé stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (body 89 a 93). Okolnost, že se nejednalo o uložení solidární pokuty je mimoto potvrzena v rozsudku Tribunálu ze dne 11. března 1999, Aristrain v. Komise (T-156/94, Recueil, s. II-645, bod 67).

162. Z toho vyplývá, že v případě, kdy se Komise v rámci svého prostoru pro uvážení [99] rozhodne stanovit společnou a nerozdílnou odpovědnost osob, které tvořily hospodářskou jednotku v době spáchání protiprávního jednání, ale v okamžiku přijetí rozhodnutí již součástí stejné hospodářské jednotky nejsou, nemůže se uvedený orgán zprostit povinnosti určit podíl na pokutě, kterou osoba, která již nemá vazby odůvodňující její začlenění do hospodářské jednotky, bude muset nést v rámci vnitřních vztahů s jinými spoludlužníky.

163. V tomto ohledu je také třeba uvést, že i když strany samozřejmě v rámci výkonu své smluvní volnosti mohou ve svých vztazích soukromého práva svobodně stanovit, která osoba ponese jakou část pokuty, nepřísluší jim naopak volně určit podíly odpovědnosti každé potrestané právnické osoby, a tudíž stanovit příslušné podíly pokuty, které jelikož mají povahu sankce, spadají do práva hospodářské soutěže. V tomto smyslu rozumím – a tím sdílím názor Tribunálu – bodu 214 napadeného rozsudku, v němž Tribunál tvrdí, že si strany mohou volně dohodnout rozdělení částky pokuty, která jim byla uložena. Proto pokud jde o skutečnost uvedenou Komisí, že si solidární spoludlužníci mohou volně rozdělit částku pokuty, je to sice pravda v rámci jejich vztahů soukromého práva, avšak nemůže to odstranit nezbytnost vyplývající ze zásady právní jistoty, aby každá zúčastněná osoba přesně a jednoznačně zjistila rozsah povinností, které jí rozhodnutí Komise ukládá.

164. Ve světle těchto úvah jsem toho názoru, že je třeba dojít k závěru, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení v bodech 214 až 218, 222 a 236 napadeného rozsudku, když své zamítnutí argumentů vznesených před ním navrhovatelkami založil na pravidle o rovné míře odpovědnosti.

165. Zadruhé, pokud jde o výhradu společnosti Alstom vycházející z toho, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení tím, že konstatoval, že Komise na vnitrostátní soud nebo rozhodce nedelegovala pravomoc stanovit příslušné podíly solidárních spoludlužníků na zaplacení pokuty, je nejprve třeba zamítnout námitku nepřípustnosti vznesenou Komisí, podle které se jedná o nový nepřípustný důvod.

166. V tomto ohledu z judikatury vyplývá, že vzhledem k tomu, že účastník musí mít možnost zpochybnit všechny důvody rozsudku, který nepříznivě zasahuje do jeho právního postavení, pokud Tribunál spojil dvě věci a vydal jediný rozsudek, který odpovídá na souhrn všech důvodů uvedených účastníky řízení před Tribunálem, může každý z nich kritizovat úvahy týkající se žalobních důvodů vznesených před Tribunálem žalobkyní v druhé spojené věci, pokud jsou tyto úvahy v jeho neprospěch [100].

167. Je nesporné, že Areva a její bývalé dceřiné společnosti vznesly takový žalobní důvod před Tribunálem a ten na něj odpověděl v bodech 232 až 237 napadeného rozsudku. Pokud jde o tři bývalé dceřiné společnosti Areva prodané Alstom, nepředstavuje za těchto okolností tento důvod kasačního opravného prostředku důvod nový. Je nepochybné, že toto odůvodnění Tribunálu nepříznivě zasahuje do právního postavení společnosti Alstom, a tudíž je třeba mít za to, že i tato společnost jej může napadnout v kasačním opravném prostředku.

168. Pokud jde o věc samou, je třeba připomenout, že podle zásady svěření pravomocí [101] Unie jedná pouze v mezích pravomocí svěřených jí ve Smlouvách členskými státy pro dosažení cílů stanovených ve Smlouvách. Všechny pravomoci, které nejsou Smlouvami Unii svěřeny, náležejí členským státům. Kromě toho podle čl. 13 odst. 2 první věty SEU (dříve čl. 7 odst. 1 druhá věta ES) každý orgán jedná v mezích působnosti svěřené mu Smlouvami a v souladu s postupy, podmínkami a cíli v nich stanovenými.

99 — Viz judikatura uvedená v bodě 81 tohoto stanoviska.

100 — Viz výše uvedený rozsudek Team Relocations a další v. Komise (bod 34 a citovaná judikatura).

101 — Tato zásada je zakotvena v čl. 5 odst. 2 SEU.

169. Jak jsem podrobně popsal v bodě 48 a následujících svého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další, na které odkazuji, domnívám se, že není možné popřít pravomoc Komise určit v rámci její pravomoci ukládat sankce za porušování pravidel hospodářské soutěže rozložení pokuty mezi solidárními spoludlužníky, pokud je to nezbytné pro dosažení vlastního cíle této pravomoci, a to zajistit dodržování zákazů stanovených v uvedených pravidlech. Naproti tomu v některých případech, jako je případ, který jsem zmínil v bodech 160 až 162 výše, se určení podílů solidárně trestaných spoludlužníků ze strany Komise stává nezbytným.

170. V projednávané věci měla Komise podle mého názoru povinnost určit jejich příslušné podíly, jelikož se rozhodla uložit pokutu společně a nerozdílně dvěma společnostem, které již v okamžiku přijetí rozhodnutí netvořily hospodářskou jednotku, totiž společnostem Alstom a Areva T&D SA.

171. Z toho vyplývá, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení tím, že v bodech 236 a 237 napadeného rozsudku zamítl žalobní důvody a výhrady vycházející z porušení článku 7 ES, když měl za to, že jsou založeny na chybném předpokladu, neboť v projednávané věci Komise v napadeném rozhodnutí určila podíl odpovědnosti společností Areva T&D SA a Alstom za účast dotyčného podniku na protiprávním jednání v období od 7. prosince 1992 do 8. ledna 2004, a tudíž jejich příslušný podíl na částce pokuty, kterou musejí společně a nerozdílně zaplatit Komisi.

172. Co se zatřetí týče výhrady vycházející z porušení povinnosti uvést odůvodnění, domnívám se, že nemůže obstát. Tribunál totiž tím, že v bodech 214 a 216, jakož i v bodě 236 napadeného rozsudku odůvodnil zamítnutí důvodů vycházejících z právní jistoty a nedovolené delegace pravomocí, pouze provedl právní úvahy tím, že použil pravidla o solidaritě, tak jak je vyložil. Bez ohledu na okolnost, že tento výklad nesdílím, jsem názoru, že v rámci přezkumu legality Tribunálu plně přísluší provádět takové právní úvahy. Nelze tedy tvrdit, že Tribunál protiprávně nahradil odůvodnění sporného rozhodnutí.

173. Konečně, pokud jde o návrh Komise na nahrazení odůvodnění směřující k popření její pravomoci určit vnitřní vztahy mezi solidárními spoludlužníky, je třeba ho zamítnout s ohledem na úvahy uvedené v předchozích bodech 160 až 163 a 169. Jelikož návrh v podstatě odpovídá argumentům, které Komise vznesla v rámci prvního a třetího důvodu kasačního opravného prostředku, které předložila ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další, dovoluji si, pokud jde o hlubší úvahy, odkázat na analýzu těchto důvodů obsaženou v bodech 42 až 91 mého stanoviska v uvedené věci.

4. Závěry k důvodům a výhradám týkajícím se uplatnění pravidel o solidaritě

174. Závěrem uvádím, že podle mého názoru ze všeho výše uvedeného vyplývá, že druhému a třetímu důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, jakož i čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom je třeba vyhovět, a tudíž musí být pokuta, jak je stanovená v bodě 3 druhé odrážce výroku napadeného rozsudku, zrušena.

E – *K čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, vycházejícímu z nesprávného právního posouzení použití zásad proporcionality a rovného zacházení*

175. V rámci svého čtvrtého důvodu kasačního opravného prostředku Areva tvrdí, že se Tribunál dopustil nesprávného právního posouzení tím, že nevykonal svou pravomoc k soudnímu přezkumu v plné jurisdikci k odstranění porušení zásad proporcionality a rovného zacházení ze strany Komise, pokud jde o pokutu, která byla této společnosti solidárně uložena.

176. Areva zaprvé tvrdí, že jí bylo za protiprávní jednání, které trvalo čtyři měsíce, uloženo zaplatit společně a nerozdílně částku odpovídající téměř polovině částky, kterou Alstom má zaplatit společně a nerozdílně za protiprávní jednání, které trvalo dvanáct let nebo téměř dvojnásobek výše pokuty, kterou musí Alstom sama zaplatit za přímou účast na kartelové dohodě po dobu čtyř let. Takový rozdíl mezi částkami pokut je podle ní v rozporu se zásadou proporcionality. Zadruhé Tribunál měl porušit zásadu rovného zacházení, jelikož potvrdil sporné rozhodnutí postihující společnost Areva mnohem přísněji než společnost Alstom, ačkoli Alstom byla jednou ze zakládajících společností kartelové dohody, i když celková doba účasti na kartelové dohodě společnosti Alstom byla 47krát vyšší než v případě společnosti Areva a ačkoli obrat společnosti Alstom byl vyšší než obrat společnosti Areva.

177. Proto Tribunál měl v rámci výkonu svého přezkumu v plné jurisdikci posoudit, zda výše pokuty uložené společnosti Areva je přiměřená ve vztahu k závažnosti a době trvání protiprávního jednání a zda je v souladu se zásadou rovného zacházení. Podle těchto zásad měl snížit výši pokuty, pro kterou Areva byla činěna solidárně odpovědnou.

178. Nejprve je třeba analyzovat námitky nepřípustnosti vznesené Komisí s ohledem na tento důvod.

179. Komise zaprvé tvrdí, že tento důvod je nepřípustný, jelikož Areva ve svém kasačním opravném prostředku neuvedla konkrétně body napadeného rozsudku, které jsou podle ní stiženy nesprávným právním posouzením. V tomto ohledu uvádím, že ačkoli nový jednací řád Soudního dvora stanoví v čl. 169 odst. 2, že dovolávané právní důvody a argumenty musí přesně označit napadané body odůvodnění rozhodnutí Tribunálu, takový požadavek nebyl formálně stanoven v předchozím jednacím řádu použitelném v projednávané věci [102]. Je pravda, že již před vstupem nového jednacího řádu v platnost z ustálené judikatury vyplývalo, že v souladu s článkem 58 statutu Soudního dvora a čl. 112 odst. 1 písm. c) původního jednacího řádu, musel kasační opravný prostředek přesným způsobem uvádět kritizované části rozsudku, jehož zrušení bylo požadováno, jakož i právní argumenty, které tento návrh konkrétně podporovaly [103].

180. Avšak v projednávaném případě je třeba konstatovat, že Areva v podstatě vytýká, že Tribunál nevykonal svou pravomoc k soudnímu přezkumu v plné jurisdikci. Jelikož jde v podstatě o výhradu vycházející z opomenutí, nejsou v tomto rozsudku body, s nimiž lze tuto výhradu spojit nebo ve kterých je toto opomenutí zmíněno. Kromě toho Areva uvádí právní argumenty, které konkrétně podporují její návrh, totiž nesprávné právní posouzení týkající se údajného porušení zásad proporcionality a rovného zacházení ze strany Komise.

181. Za těchto podmínek se domnívám, že čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Areva nemůže být prohlášen za nepřípustný z důvodu, že tato společnost neuvedla body rozsudků stižené podle jejího názoru nesprávným právním posouzením.

182. Zadruhé se Komise domnívá, že je tento důvod nepřípustný na jedné straně jakožto nový důvod, který nebyl vznesen před Tribunálem, a na druhé straně z důvodu, že směřuje k tomu, aby Soudní dvůr přezkoumal výši pokuty tak, jak byla změněna Tribunálem, což mu údajně nepřísluší.

183. V tomto ohledu je nejprve třeba připomenout, že podle ustálené judikatury uvedené v bodě 112 výše, jelikož kasační opravný prostředek nemůže změnit předmět řízení před Tribunálem, nemůže účastník řízení vznést poprvé před Soudním dvorem důvod, který mohl vznést před Tribunálem, ale který nevznesl.

102 — Viz poznámka pod čarou 49 tohoto stanoviska.

103 — Viz rozsudek ze dne 2. dubna 2009, France Télécom v. Komise (C-202/07 P, Sb. rozh. s. I-2369, bod 55), jakož i usnesení ze dne 2. února 2012, Elf Aquitaine v. Komise (C-404/11 P, bod 15).

184. Kromě toho, i když je navrhovatel podle judikatury oprávněn podat kasační opravný prostředek u Soudního dvora, ve kterém uplatní důvody vyplývající z napadeného rozsudku a směřující ke zpochybnění jeho opodstatněnosti [104], jak jsem uvedl v bodě 122 výše, z ustálené judikatury vyplývá, že ve fázi řízení o kasačním opravném prostředku Soudnímu dvoru nepřísluší, když rozhoduje o otázce přiměřenosti pokuty, aby z důvodů ekvity nahradil svým vlastním posouzením posouzení Tribunálu, nýbrž se omezil na přezkum toho, zda se Tribunál v rámci výkonu své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci nedopustil zjevně nesprávného posouzení, například proto, že nezohlednil všechny relevantní skutečnosti [105]. Nesprávné právní posouzení Tribunálu z důvodu nepřiměřené výše pokuty je v řízení o kasačním opravném prostředku možné konstatovat pouze výjimečně, a to tehdy, když „je výše sankce nejen nevhodná, ale také nadměrná, a to natolik, že je nepřiměřená“ [106].

185. Z judikatury Soudního dvora mimoto vyplývá, že pravomoc k soudnímu přezkumu v plné jurisdikci nemůže při určení výše pokut způsobit, diskriminaci mezi společnostmi, které se účastnily dohody, která je v rozporu s čl. 101 odst. 1 SFEU [107].

186. V projednávaném případě Areva v kasačním opravném prostředku uvádí nesprávné právní posouzení, kterého se Tribunál dopustil tím, že nenapravil v rámci výkonu své pravomoci soudního přezkumu v plné jurisdikci porušení zásad proporcionality a rovného zacházení, kterého se dopustila Komise, co se týče pokuty, která byla této společnosti solidárně uložena.

187. Soudní dvůr již rozhodl, že případná nepřiměřená povaha pokuty uložené rozhodnutím Komise, jelikož nemůže představovat důvod veřejného pořádku, není předmětem přezkumu Tribunálu z úřední povinnosti. Tribunál proto o důvodu vycházejícím z takové povahy pokuty rozhodne pouze tehdy, pokud je tento důvod uplatněn žalobcem [108]. Stejné úvahy jsou použitelné na důvod vycházející z porušení zásady rovného zacházení [109].

188. Soudní dvůr mimoto zdůraznil, že i když pravomoc soudního přezkumu v plné jurisdikce přiznaná unijnímu soudu tento soud opravňuje, mimo pouhého přezkumu legality sankce, nahradit vlastním posouzením posouzení Komise, a v důsledku toho zrušit, snížit nebo zvýšit uloženou pokutu nebo penále, není zaprvé výkon této pravomoci rovnocenný přezkumu uskutečněnému bez návrhu a zadruhé řízení před unijními soudy je kontradiktorním řízením. S výjimkou důvodů veřejného pořádku, které je soud povinen uplatnit i bez návrhu, jako je nedostatek odůvodnění napadeného rozhodnutí, tak náleží navrhovateli, aby vznesl důvody proti tomuto rozhodnutí a na podporu těchto důvodů předložil důkazy [110].

189. V projednávaném případě je třeba konstatovat, že Areva před Tribunálem nevznesla žalobní důvod vycházející z porušení zásad proporcionality a rovného zacházení, kterým by tvrdila protiprávnost jí uložené pokuty z důvodu porušení těchto zásad. Je pravda, že před Tribunálem tvrdila porušení zásad rovného zacházení a proporcionality. Tyto výhrady se však týkaly zcela odlišné otázky, a to uložení solidární pokuty společnostem Alstom a Areva T&D SA, a nikoli údajné protiprávnosti výše pokuty uložené společnosti Areva.

104 — Viz mé stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další (body 139 a 140), jakož i výše uvedený rozsudek Stadtwerke Schwäbisch Hall a další v. Komise (bod 17). Na rozdíl od společnosti Areva, ve věci C-232/11 P, v níž bylo uvedené stanovisko podáno, Reyrolle vznesla důvod vycházející z porušení uvedených zásad samotným Tribunálem při změně výše pokuty v rámci svého přezkumu v plné jurisdikci.

105 — Viz bod 222 a citovanou judikaturu stanoviska generální advokátky Kokott ve výše uvedené věci Schindler Holding a další v. Komise.

106 — V tomto smyslu viz rozsudky ze dne 22. listopadu 2012, E.ON Energie v. Komise (C-89/11 P, bod 126) a ze dne 30. května 2013, Quinn Barlo a další v. Komise (C-70/12 P, bod 57).

107 — Viz rozsudek ze dne 6. prosince 2012, Komise v. Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, bod 80), jakož i výše uvedený rozsudek Quinn Barlo a další v. Komise (bod 46).

108 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Viega v. Komise (C-276/11 P, bod 57).

109 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 1. října 1998, Langnese-Iglo v. Komise (C-279/95 P, Recueil, s. I-5609, body 53 až 55), a rozsudek Tribunálu ze dne 6. března 2002, Diputación Foral de Álava a další v. Komise (T-92/00 a T-103/00, Recueil, s. II-1385, bod 90).

110 — Viz rozsudek ze dne 8. prosince 2011, KME Germany a další v. Komise (C-272/09 P, Sb. rozh. s. I-12789, body 103 a 104).

190. Proto ve světle judikatury uvedené v bodech 187 a 188 výše, jelikož Areva před Tribunálem netvrdila porušení zásad proporcionality a rovného zacházení ze strany Komise ve smyslu uplatněném před Soudním dvorem, nemůže Tribunálu ve stadiu kasačního opravného prostředku vytýkat, že se dopustil nesprávného právního posouzení tím, že sám bez návrhu neuvedl takové porušení i v rámci výkonu svého přezkumu v plné jurisdikci. Za těchto okolností by měl být podle mého názoru čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Areva odmítnut jako nepřípustný.

191. Pokud jde o argument společnosti Areva, podle kterého je tento důvod kasačního opravného prostředku každopádně přípustný, jelikož jeho přednesení v průběhu řízení je odůvodněno novou skutkovou okolností, která nastala mezi podáním žaloby a podáním kasačního opravného prostředku, totiž prodejem společnosti Areva T&D SA ve prospěch společnosti Alstom, uvádím, že jak ze znění čl. 42 odst. 2 jednacího řádu, uvedeného v bodě 75 výše, tak z judikatury [111] vyplývá, že k tomu, aby mohl být nový důvod přípustný, protože nastala nová skutková okolnost, musí být tento důvod na této nové skutkové okolnosti „založen“. Je třeba poznamenat, že prodej společnosti Areva T&D SA ve prospěch společnosti Alstom uskutečněný v roce 2010 společností Areva nemůže mít žádný vliv na údajnou nepřiměřenost pokuty nebo údajnou diskriminaci, a tudíž na možnost, aby Areva v prvním stupni vznesla žalobní důvod vycházející z porušení zásad proporcionality a rovného zacházení. Za těchto podmínek se takový nový důvod „nezakládá“ na uvedeném prodeji, kterého se tak nelze dovolávat k odůvodnění jeho přípustnosti.

192. Konečně v rozsahu, v němž argumenty předložené společností Areva mohou být vykládány tím způsobem, že se snaží dosáhnout nového posouzení přiměřenosti výše pokuty, která jí byla uložena, a to z důvodu velmi krátké doby trvání účasti společnosti Areva na protiprávním jednání, uvádím, že okolnost, že účast společnosti Areva na kartelové dohodě byla velmi krátká, nemá žádný vliv na závažnost protiprávního jednání, jak vyplývá z její vlastní povahy a z toho, jak se odrazila ve výpočtu pokuty, zejména při určení výchozí částky pokuty. Okolnost, že doba trvání účasti společnosti Areva na kartelové dohodě byla velmi krátká, se odrazila v tom, že výchozí částka pokuty nebyla zvýšena na základě doby trvání protiprávního jednání. Z toho vyplývá, že v projednávaném případě nic nenasvědčuje tomu, že by výše pokuty stanovené Tribunálem byla nadměrná do té míry, že by byla nepřiměřená. V takovém případě Soudní dvůr nemá pravomoc, nahradit svým posouzením posouzení Tribunálu [112].

193. I v případě výkladu ve smyslu uvedeném v předcházejícím bodě, musí být proto podle mého názoru čtvrtý důvod kasačního opravného prostředku, v souladu s judikaturou Soudního dvora uvedenou v bodě 184 výše, odmítnut jako nepřípustný [113].

F – *K pátému důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, vycházejícímu z porušení práva na účinný procesní prostředek*

194. V rámci svého pátého důvodu kasačního opravného prostředku společnosti skupiny Alstom tvrdí, že v bodech 223 až 230 napadeného rozsudku, Tribunál nerespektoval rozsah žalobního důvodu vycházejícího z porušení práva na účinný procesní prostředek, a nezabýval se tudíž žalobním důvodem vzneseným před ním. V napadeném rozsudku se Tribunál údajně zaměřil na požadavek soudního přezkumu, a konkrétněji na skutečnost, že Alstom a Areva T&D SA měly právo předložit rozhodnutí

111 — V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 15. října 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij a další v. Komise (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P až C-252/99 P a C-254/99 P, Recueil, p. I-8375, body 369 až 378 a zejména bod 371), jakož i bod 96 stanoviska generální advokátky Kokott, předneseného dne 9. června 2005, ve věci Komise c. Spojené království (rozsudek ze dne 20. října 2005, C-6/04, Sb. rozh. s. I-9017).

112 — Výše uvedený rozsudek Quinn Barlo a další v. Komise (bod 60).

113 — Tamtéž.

soudnímu přezkumu prostřednictvím účinného využití procesních prostředků, ačkoli ve skutečnosti se žalobní důvod vznesený před Tribunálem týkal svobody volby podat procesní prostředek, která byla omezena v důsledku solidárního uložení pokuty společnostem Alstom a Areva T&D SA, které spojilo jejich právní situaci, pokud jde o procesní práva.

195. V tomto ohledu vyplývá ze znění bodů 223 až 230 napadeného rozsudku, že Tribunál rozsah argumentace společnosti Alstom respektoval a na žalobní důvod, jejž vznesla, řádně odpověděl.

196. V uvedeném rozsudku totiž měl Tribunál poté, co v bodech 224 až 227 připomněl relevantní judikaturu, správně za to, že solidární uložení pokuty společnostem Alstom a Areva T&D SA ze strany Komise neovlivnilo právo ani jedné z těchto společností jakožto adresátů napadeného rozhodnutí, předložit toto rozhodnutí soudnímu přezkumu prostřednictvím účinného využití procesních prostředků zaručených unijním právem.

197. Okolnost, podle které kdyby Areva T&D SA podala žalobu, byla by Alstom nucena učinit totéž, aby zabránila povinnosti zaplatit celou částku pokuty, a naopak, je ve skutečnosti pouze automatickým důsledkem uložení solidární pokuty, která byla, co se týče společností Alstom a Areva T&D SA, v projednávaném případě opodstatněná z důvodů uvedených výše v bodě 41. Tento důsledek určitě má vliv na strategii jednotlivých solidárních spoludlužníků, ale nevede k porušení práva na účinný procesní prostředek.

198. Každý ze spoludlužníků si totiž zachovává právo a možnost podat procesní prostředek, což ostatně jak Alstom, tak Areva T&D SA učinily. Je pravda, že pokud solidární dlužník nepodá procesní prostředek, vystavuje se nebezpečí, že bude muset zaplatit celou pokutu, a to i v případě, že by Tribunál zrušil rozhodnutí o uložení solidární pokuty v důsledku podání procesního prostředku jiným spoludlužníkem. Z judikatury totiž vyplývá zaprvé, že pokud se osoba, jíž je určeno rozhodnutí, rozhodne podat žalobu na neplatnost, zabývá se unijní soud pouze částmi rozhodnutí, které se týkají této osoby, a prvky rozhodnutí týkající se ostatních osob, které nebyly zpochybněny, nejsou předmětem sporu, o němž má uvedený soud rozhodnout, a zadruhé že v důsledku toho není odůvodnění zrušujícího rozsudku závazné pro osoby, které nebyly účastníky řízení, a vůči nimž tudíž nemohlo být v rozsudku jakkoliv rozhodnuto [114].

199. Tribunál se proto nijak neprovinil tím, že by nerespektoval rozsah žalobního důvodu vycházejícího z porušení práva na účinný procesní prostředek vzneseného před ním společností Alstom, když v bodě 230 napadeného rozsudku došel k závěru, že nelze mít za to, že napadené rozhodnutí v rozsahu, v němž uložilo pokutu k společnému a nerozdílnému zaplacení společnostmi Alstom a Areva T&D SA, porušilo zásadu práva na účinný procesní prostředek.

200. Z toho vyplývá, že pátý důvod kasačního opravného prostředku společnosti Alstom musí být podle mého názoru zamítnut.

### G – *Závěry k analýze kasačních opravných prostředků*

201. Ze všech výše předcházejících úvah podle mého názoru vyplývá, že je třeba vyhovět druhému a třetímu důvodu kasačního opravného prostředku společnosti Areva, jakož i čtvrtému důvodu kasačního opravného prostředku společností skupiny Alstom, a že tudíž pokuta, tak jak je stanovena v bodě 3 druhé odrážce výroku napadeného rozsudku, musí být zrušena.

202. Pokud jde o zbývající část, domnívám se, že kasační opravné prostředky musejí být zamítnuty.

114 — Rozsudek ze dne 14. září 1999, Komise v. AssiDomän Kraft Products a další (C-310/97 P, Recueil, s. I-5363, body 53 a 55). K použití těchto zásad ve zvláštním případě viz výš uvedený rozsudek Komise v. Tomkins, body 43 a 47.

## IV – K žalobám na neplatnost a k určení pokuty

### A – *K žalobám na neplatnost*

203. Podle čl. 61 prvního pododstavce statutu Soudního dvora, jestliže Soudní dvůr zruší rozhodnutí Tribunálu, může vydat sám konečné rozhodnutí ve věci, pokud to soudní řízení dovoluje, nebo věc vrátit Tribunálu k rozhodnutí.

204. V projednávané věci podle mého názoru soudní řízení dovoluje, aby Soudní dvůr vydal sám konečné rozhodnutí ve věci.

205. Odpovědnost navrhovatelek za protiprávní jednání konstatované ve sporném rozhodnutí a potvrzené Tribunálem v napadeném rozsudku totiž není analýzou kasačních opravných prostředků zpochybněna. Pouze pokuta, která je stanovena v druhé odrážce bodu 3 výroku napadeného rozsudku, musí být podle mého názoru zrušena z důvodu pochybení týkajících se uplatnění pravidel solidarity, která vedla k porušení práva.

206. V tomto ohledu je třeba konstatovat, že uspořádání solidarity stanovené ve sporném rozhodnutí, konkrétně v jeho čl. 2 písm. c) je stejné jako uspořádání solidarity v bodě 3 druhé odrážce výroku napadeného rozsudku, který sporné rozhodnutí potvrdil. Z toho vyplývá, že stejná porušení práva, která mě v rámci analýzy obsažené výše v bodech 96 až 174 vedla k tomu, abych navrhl zrušení uvedeného výroku rozsudku, se vyskytují také ve vztahu k pokutě, jak je stanovena ve sporném rozhodnutí. Za těchto podmínek se domnívám, že je třeba zrušit i čl. 2 písm. c) sporného rozhodnutí v souladu s návrhovými žádáními navrhovatelek před Tribunálem.

### B – *K určení pokuty*

207. Částečné zrušení, které navrhuji, pokud jde o čl. 2 písm. c) sporného rozhodnutí znamená, že je třeba znovu rozhodnout o pokutě stanovené v uvedeném rozhodnutí. V rámci svého evokačního práva podle čl. 61 odst. 1 statutu Soudního dvora, má Soudní dvůr v tomto ohledu pravomoc soudního přezkumu v plné jurisdikci, jak je stanoveno v článku 261 SFEU ve spojení s článkem 31 nařízení (ES) č. 1/2003 [115]. Může tedy stanovit novou výši pokuty na základě volné úvahy [116].

208. Za těchto okolností je třeba uvést, že výše pokuty uložené společnosti Alstom Grid SAS, která se rovná částce 48 195 000 eur, jak byla stanovena Tribunálem v napadeném rozsudku, není zpochybněna důvody a výhradami, ohledně nichž jsem Soudnímu dvoru navrhl, aby jim vyhověl. Tato částka tedy zůstává beze změny.

209. Z úvah provedených v bodě 135 a následujících naproti tomu vyplývá, že v takovém případě, jakým je projednávaný případ, kdy obě po sobě následující mateřské společnosti, jimž byla uložena pokuta pouze na základě odpovědnosti zcela odvozené od odpovědnosti dceřiné společnosti, budou spojeny vazbami solidarity s jejich (bývalou, resp. novou) dceřinou společností, nesmí celkový součet částek uložených mateřským společnostem překročit částku, která je uložena dceřiné společnosti. Kromě toho musí být mateřské společnosti schopny jednoznačně zjistit částku, kterou mají zaplatit za období, za které jsou činěny společně a nerozdílně odpovědnými za protiprávní jednání, společně s jejich dceřinou společností.

115 — Nařízení Rady ze dne 16. prosince 2002 o provádění pravidel hospodářské soutěže stanovených v článcích [81 ES] a [82 ES] (Úř. věst., L 1, s. 1).

116 — Viz výše uvedený rozsudek Komise v. Verhuizingen Coppens (bod 79). Viz rovněž rozsudky ze dne 8. července 1999, Komise v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, Recueil, s. I-4125, bod 218), ze dne 17. prosince 1998, Baustahlgewebe v. Komise (C-185/95 P, Recueil, s. I-8417, body 141 a 142), ze dne 16. listopadu 2000, Weig v. Komise (C-280/98 P, Recueil, s. I-9757, bod 83), jakož i ze dne 21. září 2006, JCB Service v. Komise (C-167/04 P, Sb. rozh. s. I-8935, bod 244).

210. Jelikož byla výše pokuty uložené dceřiné společnosti, totiž společnosti Alstom Grid SAS, stanovena na 48 195 000 eur, je tudíž nutné určit podíly této částky, pro něž je každá z mateřských společností činěna solidárně odpovědnou s touto dceřinou společností.

211. V tomto ohledu může být podle mého názoru relevantním kritériem pro rozložení pokuty dceřiné společnosti mezi obě mateřské společnosti doba, po kterou každá z nich na dceřinou společnost vyvíjela rozhodující vliv. Toto kritérium jistě není jediné, které může být zvažováno. Nicméně za okolností projednávaného případu se mi zdá být vhodným kritériem, které umožňuje zajistit určitou proporcionalitu při tomto stanovení podílů.

212. Ze spisu tak vyplývá, že Alstom vykonávala rozhodující vliv na společnost Alstom T&D SA v období od 7. prosince 1992 do 8. ledna 2004, tedy po dobu jedenácti let a jednoho měsíce.

213. Areva SA a Areva T&D Holding SA vykonávaly rozhodující vliv na společnosti Areva T&D SA a Areva T&D AG [117] po dobu čtyř měsíců, totiž od 9. ledna do 11. května 2004.

214. Z toho vyplývá, že, podle mého názoru, by při použití kritéria uvedeného v bodě 211 měla být společnost Alstom považována za společně a nerozdílně odpovědnou se společností Alstom Grid SAS ve výši 46 787 847 eur a Areva, T&D Holding SA a Alstom Grid AG by měly být považovány za společně a nerozdílně odpovědné se společností Alstom Grid SAS ve výši 1 407 153 eur [118].

*C – K určení podílu společnosti Areva*

215. V případě, že Soudní dvůr bude sdílet mnou navrhovaný výklad pravidel solidarity – podle kterého, pokud je stanovena solidární odpovědnost mezi subjekty, které v okamžiku spáchání protiprávního jednání tvoří hospodářskou jednotku, ale v době uložení sankce, již nejsou součástí téže hospodářského jednotky, je nutné určit podíl na pokutě, který má nést subjekt, který již nemá vazby odůvodňující jeho zařazení do této hospodářské jednotky, ve vnitřních vztazích s jinými spoludlužníky [119], bude ještě třeba konkrétně určit podíly pokuty subjektů, kterým je v projednávané věci uložena solidární pokuta, které však již nejsou částí jednotné hospodářské entity.

216. V tomto ohledu jsem již poznamenal zaprvé, že jelikož pravomoc přezkumu v plné jurisdikci opravňuje unijní soud změnit napadený akt nad rámec pouhého přezkumu legality, tedy nahradit posouzení Komise vlastním posouzením [120], smí ji uvedený soud vykonávat v mezích pravomocí svěřených tomuto orgánu Smlouvami. Proto je v případě uvedeném v předchozím bodě unijní soud podle mého názoru oprávněn určit, v rámci výkonu své pravomoci plné jurisdikce, podíly pokuty uložené solidárně odpovědným subjektům, které však již nejsou částí jednotné hospodářské entity, která se dopustila protiprávního jednání [121]. Zadruhé jsem již uvedl, že pravomoc přezkumu v plné jurisdikce unijní soud zmocňuje zohlednit „všechny skutkové okolnosti“ včetně okolností nastalých po vydání rozhodnutí, které je před ním napadeno [122].

117 — Pokud jde o společnost Areva T&D AG, z bodu 21 odůvodnění sporného rozhodnutí vyplývá, že byla účelovou společností vytvořenou ke zjednodušení převodu činností T&D společnosti Alstom na společnost Areva. Přímo se účastnila protiprávního jednání v období mezi 22. prosincem 2003 – dnem ke kterému na ni byly uvedené činnosti převedeny – a ukončením protiprávního jednání dne 11. května 2004.

118 — Celková délka účasti společnosti Alstom Grid SAS na kartelové dohodě činila 11 let a 5 měsíců, tedy 137 měsíců, z nichž 133 byla pod rozhodujícím vlivem společnosti Alstom a 4 měsíce pod vlivem společnosti Areva, z čehož vyplývá pokuta ve výši 46 787 847 eur pro společnost Alstom (totiž 48 195 000/137 x 133) a 1 407 153 eur pro společnost Areva a její bývalé dceřiné společnosti (totiž 48 195 000/137 x 4).

119 — Viz body 160 a násl. výše, jakož i odkazy na mé stanovisko ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich.

120 — Viz bod 38 mého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Tomkins.

121 — Viz body 93 až 95 mého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další.

122 — Viz body 38 a 43 mého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Tomkins.

217. V projednávaném případě ze spisu vyplývá, že po prodeji činností T&D společnosti Alstom ve prospěch společnosti Areva, se Alstom Grid SAS a další dvě bývalé dceřiné společnosti Areva (totiž T&D Holding SA a Alstom Grid AG) nyní opět staly dceřinými společnostmi Alstom.

218. Z toho vyplývá, že v projednávané věci Areva v době spáchání protiprávního jednání tvořila jednotnou hospodářskou entitu se svými bývalými dceřinými společnostmi a společně byla jim uložena solidární pokuta, avšak v okamžiku změny sankce Areva s nimi již jednotnou hospodářskou entitu netvořila. Proto je nutné určit podíl pokuty uložený společně a nerozdílně společnosti Areva s jejími bývalými dceřinými společnostmi.

219. V bodě 87 mého stanoviska ve výše uvedené věci Komise v. Siemens Österreich a další jsem zmínil některé okolnosti, uvedené ostatně samotnou Komisí, týkající se vazeb mezi mateřskou společností a dceřinou společností, které jsou v zásadě irelevantní, k vyloučení výkonu rozhodujícího vlivu, ale které mohou být vzaty v úvahu pro určení míry zavinění mezi mateřskou společností a dceřinou společností, a tudíž stanovení vnitřních vztahů mezi solidárními spoludlužníky pokuty. Mezi okolnostmi, které podle mého názoru nemohou být předmětem závazného nebo taxativního výčtu, Komise uvedla skutečnost, že se mateřská společnost přímo neúčastnila protiprávního jednání, existence nebo stupeň zájmů mateřské společnosti v odvětví dotčeném protiprávním jednáním a skutečnost, že o protiprávním jednání nevěděla. V témže stanovisku jsem rovněž uvedl, že stejně jako je tomu při stanovení sankce, musí být při hodnocení relevance a důležitosti skutečností, které mají být v každém konkrétním případě vzaty v úvahu, přiznán určitý prostor pro uvážení.

220. Hospodárnost řízení však hovoří pro to, aby Soudní dvůr vydal sám konečné rozhodnutí ve věci pokaždé, kdy je spis úplný, disponuje všemi nezbytnými údaji a účastníci řízení se mohli před Tribunálem vyjádřit ke všem podstatným okolnostem [123].

221. V projednávané věci spis obsahuje některé poznatky, které by mohly být vzaty v úvahu pro určení míry viny společnosti Areva [124]. Na základě analýzy těchto skutečností by Soudní dvůr mohl být schopen sám s konečnou platností rozhodnout o určení podílu pokuty uloženého společnosti Areva. Je však třeba konstatovat, že v této fázi řízení neměly dotčené společnosti možnost předložit v tomto ohledu své vyjádření. Za těchto podmínek, kdyby Soudní dvůr sdílel výklad pravidel solidarity, který navrhuji, a měl by za to, že má poznatky dostačující k tomu, aby mohl určit podíl společnosti Areva, bylo by podle mého názoru nezbytné vyslechnout v této otázce dotčené společnosti.

222. Naproti tomu, pokud by se Soudní dvůr domníval, že každopádně nemá poznatky nezbytné k tomu, aby mohl určit podíl společnosti Areva, je podle mého názoru úkolem Komise tento podíl konkrétně stanovit, a to na základě její povinnosti přijímat opatření, která vyplývají z rozsudku Soudního dvora, v souladu s článkem 266 SFEU.

## V – K nákladům řízení

223. Článek 184 odst. 2 jednacího řádu Soudního dvora stanoví, že je-li opravný prostředek opodstatněný a Soudní dvůr vydá sám konečné rozhodnutí ve věci, rozhodne o nákladech řízení.

123 — Viz bod 44 a citovanou judikaturu stanoviska generální advokátky Kokott ve výše uvedené věci Komise v. Verhuizingen Coppens.

124 — Ze spisu totiž vyplývá, že Areva neměla zájmy v odvětví dotčeném protiprávním jednáním před tím, než Alstom získal její dceřiné společnosti, a že již nemá zájem v tomto odvětví, jelikož prodala všechny své činnosti v odvětví T&D (viz bod 6 tohoto stanoviska). Zdá se mimoto, že ze sporného rozhodnutí vyplývá, že se přímo neúčastnila schůzek kartelové dohody v průběhu dotyčného období. Byla však zastřešující společností stojící v čele skupiny.

224. Podle čl. 138 odst. 1 téhož jednacího řádu, jenž se na řízení o kasačním opravném prostředku použije na základě jeho čl. 184 odst. 1, se účastníku řízení, který neměl úspěch ve věci, uloží náhrada nákladů řízení, pokud to účastník řízení, který měl ve věci úspěch, požadoval. Článek 138 odst. 3 tohoto nařízení upřesňuje, že pokud měli účastníci řízení ve věci částečně úspěch i neúspěch, ponese každý z nich vlastní náklady řízení. Podle téhož ustanovení, pakliže se to jeví vzhledem k okolnostem v projednávané věci jako odůvodněné, může Soudní dvůr rozhodnout, že účastník řízení ponese vlastní náklady řízení a nahradí část nákladů řízení vynaložených druhým účastníkem řízení.

225. V projednávaném případě navrhuji vyhovět kasačním opravným prostředkům společnosti Areva a společností skupiny Alstom v části týkající se uplatnění pravidel solidarity, avšak ve zbývající části je zamítnout. Nicméně podle řešení, které navrhuji, Areva a společnosti skupiny Alstom v podstatě ve sporu před soudním dvorem uspěly.

226. Vzhledem k okolnostem projednávané věci se domnívám, že je třeba rozhodnout, že Komise ponese vlastní náklady řízení v obou stupních a nahradí třetinu nákladů řízení společnosti Areva a společností skupiny Alstom vynaložených v uvedených stupních. Areva a společnosti skupiny Alstom ponesou dvě třetiny vlastních nákladů řízení vynaložených v obou stupních.

## VI – Závěry

227. S ohledem na výše uvedené úvahy navrhuji Soudnímu dvoru, aby rozhodl takto:

„1) Bod 3 druhá odrážka výroku rozsudku Tribunálu Evropské unie ze dne 3. března 2011, Areva a další v. Komise ((T-117/07 a T-121/07) se zrušuje.

2) Ve zbývající části se kasační opravné prostředky zamítají.

3) Článek 2 písm. c) rozhodnutí Komise C (2006) 6762 final ze dne 24. ledna 2007 v řízení podle článku 81 ES a článku 53 Dohody o EHP (věc COMP/F/38.899 – Plynem izolované spínací přístroje) se zrušuje.

4) Za protiprávní jednání zjištěná v čl. 1 písm. b) až f) rozhodnutí C (2006) 6762 final, se kromě pokuty ve výši 10 327 500 eur uložené společnosti Alstom SA, ukládá společnosti Alstom Grid SAS pokuta ve výši 48 195 000 eur, z čehož 46 787 847 eur společně a nerozdílně se společností Alstom SA a 1 407 153 eur společně a nerozdílně se společnostmi Areva SA, T&D Holding SA a Alstom Grid AG.

5) Evropská komise ponese vlastní náklady jak řízení prvního stupně, tak řízení o kasačním opravném prostředku a nahradí třetinu nákladů řízení společnosti Areva SA, Alstom SA, T&D Holding SA, Alstom Grid SAS a Alstom Grid AG vynaložených v řízení prvního stupně a v řízení o kasačním opravném prostředku.

6) Areva SA, Alstom SA, T&D Holding SA, Alstom Grid SAS a Alstom Grid AG ponesou dvě třetiny vlastních nákladů řízení vynaložených v řízení prvního stupně a v řízení o kasačním opravném prostředku.“